

O svoji usodi smo odločali sami

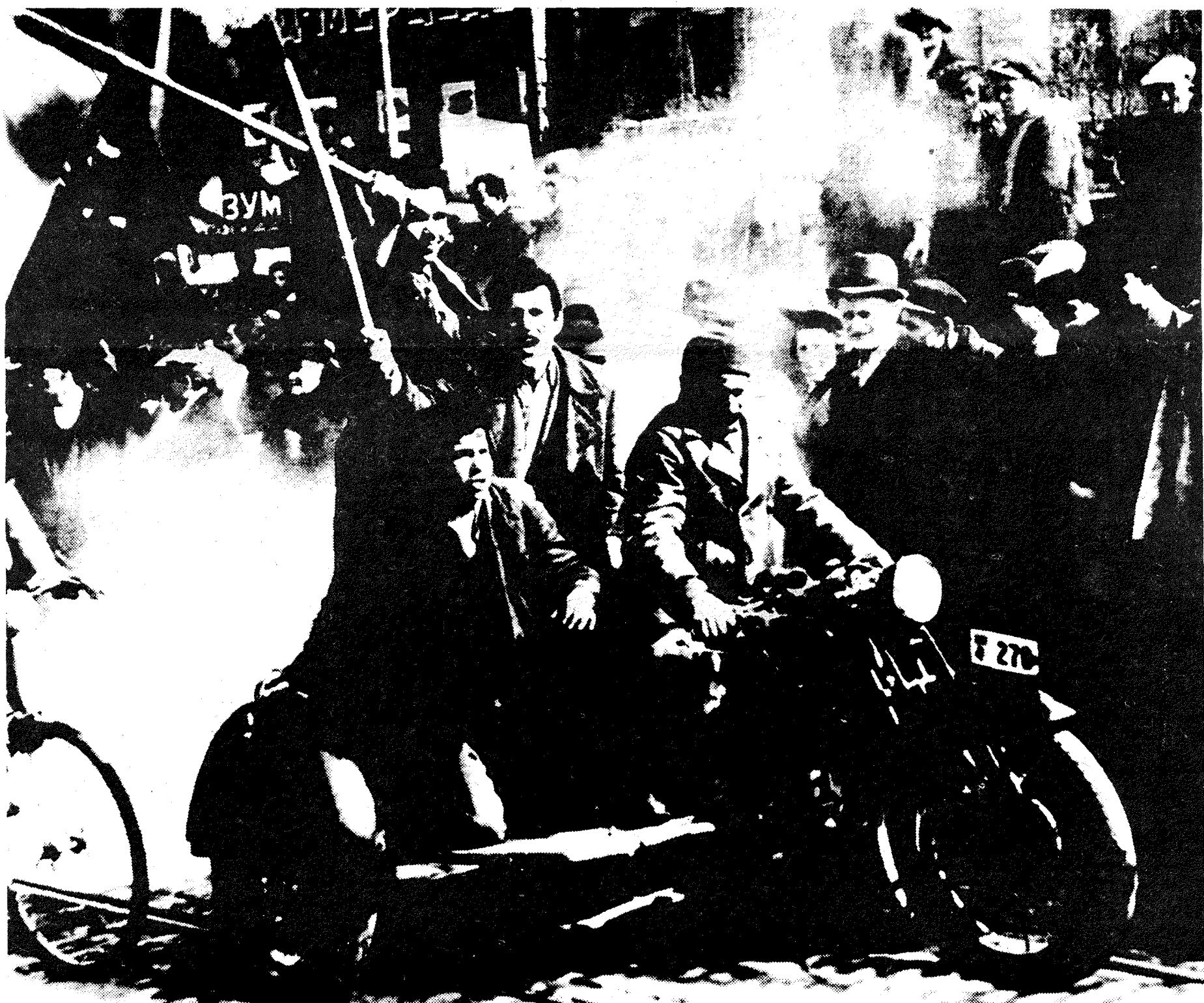
»Po okupaciji naše države so nastali novi, še težji pogoji za delo naše partije, toda ta je bila že prehodila dobro in dolgotrajno dvajsetletno šolo ilegalnega dela in je pripravljena dočakala vse težave. V tem času je bila organizacijsko in politično monolitna in ohranjena. Nista je mogla uničiti protiljudska režima Stojadinovića in Cvetkovića-Mačka, čeprav sta si z vsemi silami prizadevala (zlasti Maček), da bi partijo obglavila in uničila. Izguba nad 200 partijskih aktivistov Hrvatske, med njimi 90 vodilnih ljudi iz partije, ki jih je Maček izročil ustašem in so jih ti potem pobili, je bila za partijo res huda izguba, kljub temu pa je partija ostala tudi na Hrvatskem sposobna za izpolnitev svoje naloge.

V prvih dneh okupacije so vsa partijska vodstva vse od CK KPJ pa do nacionalnih centralnih komitejev, pokrajinskih, okrožnih in krajevnih komitejev delala v polnem sestavu. Partija je ohranila tudi med okupacijo nekaj svojih ilegalnih tiskarn, od katerih so nekatere, kakor na primer v Beogradu in Sloveniji, delale do konca vojne. Tako je partija v vseh pokrajinah Jugoslavije že od začetka okupacije – aprila 1941 – izdajala ilegalni tisk, razglase, letake, biitene in tiskala celo Zgodovino VJP (b) v več jezikih.

Že davno pred vojno, to je pred napadom na Jugoslavijo, ko se je vojna nevarnost že približevala, leta 1938, je partija dala komunistom in komunistični mladini navodilo, naj se urijo v ravnanju z orožjem in v vojni veščini. V Beogradu se je začela predvojna priprava naprednih študentov, ki so se formirali v bataljone, čeprav to režimu ni bilo pogodu. Na podlagi navodila partije so nadalje po vsej državi napredne ženske in dekleta v mestih in celo po vaseh obiskovale tečaje za bolničarje. Poleg tega se je CK KPJ odločil, da začne v vojski osvajati pozicije za partijo...

»Ustanovljena je bila celica letalskih oficirjev v Zagrebu, v nekaterih garnizijah pa so bile skupine ali posamezniki, ki so delali po navodilih partije. Toda vse to je bilo prešibko, da bi mogli ob napadu fašistov na Jugoslavijo preprečiti razsulo armade in organizirati vojsko...

Tako je med drugim zapisal v političnem poročilu CK KPJ na petem kongresu KPJ v juliju 1948. leta tovariš Tito.

Petindvajsetega marca 1941 so jugoslovanski narodi odločno rekli NE k samovoljni vladni priključitvi silam osi. Komunistična partija je bila na čelu demonstrantov in je zahtevala takojšnje formiranje narodne vlade, zvezo s Sovjetsko zvezo ter odločne ukrepe za obrambo države. Zahteva po izročitvi orožja delavskemu razredu je bila jasna, po vsej državi se je med množice razširil klic partije. In komaj devet dni po padcu vlade Cvetković-Maček so v zgodnjem jutru 6. aprila nad Beograd prileteli bombniki, na vseh močah pa vkorakali vojaki sil osi. Bila je kratkotrajna uradna vojna z redno vojsko stare Jugoslavije. Komaj dvanaest dni se je slednja upirala, toda pravi boj naroda s sovražnikom se je šele začel.

Prva seja komisije za pripravo resolucije 9. kongresa ZKS

Vzvod družbenega napredka

Vse priprave na kongrese ZK morajo biti zastavljene tako, da bodo sestavni del vsakodnevne politične aktivnosti zveze komunistov

Pet delovnih skupin komisije za pripravo resolucije bo do konca aprila pripravilo delovno gradivo za več kongresnih resolucij, ki morajo postati dobra osnova za mobilizacijo najširših množic v pripravah na kongres in za delo po njem. Resolucija mora odgovoriti na vprašanja, katere in kakšne so naloge Zveze komunistov Slovenije, njenih organizacij, vodstev in članstva. Zlasti bi morali v resoluciji odgovoriti na tista vprašanja, pri katerih je odgovor zaradi spremenljivih razmer doma in v svetu drugačen kot pred leti. Poudarek je na delovnem človeku, njegovem položaju v družbenoekonomskih in političnih

odnosih v okviru temeljne organizacije združenega dela, krajevne skupnosti in občine. Treba je vztrajati pri smeri razvoja in pri uresničevanju nalog, ki so bile jasno začrtane v dokumentih 11. kongresa ZKJ in ki so zapisane tudi v Kardeljevih Smereh razvoja političnega sistema socialističnega samoupravljanja.

Na prvi seji komisije za pripravo resolucije 9. kongresa ZKS, ki je bila 27. marca v Ljubljani, je predsednik komisije in predsednik CK ZKS France Popit govoril o vsebinskih izhodiščih in še posebej poudaril vlogo komune, kjer je še nekaj slab-

sti, saj je opaziti, da ZK v komuni deluje velikokrat po parcialnih družbenih grupacijah, manjka pa ji sinteza tega delovanja. Premalo je še v zavesti komunistov, da vsi, ki so organizirani bodisi v tozdu bodisi v krajevni skupnosti, sestavljajo enotno organizacijo ZK na ravni občine.

France Popit je opozoril na še veliko dejstev in nalog, ki bodo krojile našo prihodnost. Med drugim je dejal: »Hotenja delovnih ljudi, da bi v celoti zadovoljevali svoje potrebe in izboljševali kakovost življenja, so najmočnejši vzvod družbenega napredka. Dosledno bomo vztrajali, da lahko porabimo le toliko, kolikor ustvari-

mo, od tozdrov, pa do občine, republike in federacije. Zveza komunistov se bo dosledno spopadala s pojavi, kot so ponavljanje razprav, neopredeljenost pri posameznih akcijah, rokih in nosilcih uresničevanja.

Prvič pripravljamo kongres brez tovarišev Tita in Kardelja. To nas dvojno zavezuje. Prvič, da na kongresu ovrednotimo njun prispevek in počastimo njuno delo, in drugič, da še bolj strnemo vrste, znanje in sposobnosti, da vztrajamo pri smeri razvoja socialističnih samoupravnih odnosov, ki smo jih oblikovali skupaj z njima«.

Podatki

Odmev na Pojasnilo, 8. št. TV-15

V Pojasnilu redakcije Državne založbe Slovenije v TV-15 dne 26. 2. 1981 glede napak v Krajevnem leksikonu Slovenije sem zasledila, da nameravajo vnesti vse korekture v peto knjigo.

Tudi jaz imam pripombo pri vasi Avče (občina Nova Gorica), kjer je zapisano, da je bil 28. 3. 1944 obešen pred rojstno hišo Jožef Skodnik, glavni vodja OF. Imenovan je bil res član prvega odbora OF v vasi od septembra 1941 do septembra 1943. Takrat je odšel k partizanom. Ob času zajetja in obešanja je bil torej partizan, v funkciji kurirja okrožnega komiteja KPS za Kanalsko-Čepovansko.

Prosim, če te podatke omenjena redakcija preveri in vnese v svoje korekture.

CVETKA MRAK
Nova Gorica
c. 15. septembra 3

Pismo o
odlikovanjih in
priznanjih

Odmev na odlikovanja v SFR Jugoslaviji, 6. št. TV-15

Tako je pisal Dušan Vladič iz Krškega: Moj začetek je 15. dne, 12. februarja 1981 o nečemer, kar je bil priznanj naših borcev ob republiških in zveznih praznikih, zlasti tistim, ki so praznovanja vezana na našo samostojno in neodvisno vojno, je spodbudil vsak katerega borca in borko, zlasti tiste, ki do danes niso še prejeli nobenega odlikovanja ali priznanja, čeprav so udeleženci NOB z doživnim štejetjem let od julija 1943 do konca vojne. Še bolj žalostno pa je, da takšni borci nimajo niti pokojnine, pač pa prejema le nekakšno priznavalnino. Osebo se sprašujem in delim mnenje ostalih borcev in borcev, ali je mogoče, da naši krajevni in občinski odbori ZZZB NOV na te ljudi pozabljajo ali pa jih nimajo na seznamu ali pa gre za nekaj tretjega.

Za potrditev resnice prilagam pismo naše tovarišice borke Ivanke Ogorevc iz Bukoška 47 pri Brežicah, ki mi je kot odziv na moj članek napisala pismo:

»Tovariš Dušan, jaz se z vašim predlogom strinjam, glede odlikovanja in priznanj.

V svoji odločbi imam potrjeno, da sem bila od 1. 7. 1943. pa do 15. 5. 1945 na aktivnem in organiziranem delu v narodnoosvobodilnem boju, zato imam priznano dvojno štetje let.

Leta 1941 sem s svojimi starši pobegnila v Blatno pri Pišecah. V Blatnem je bila na hribčku ob rogu gozda majhna hišica, v kateri smo stanovali. Ker pa je bila pretesna, smo spali v bližnjem seniku, da je bilo v hiši dovolj prostora za partizane in ranjence. Skrbeli smo zanje in jih negovali. Poleg tega sem imela še nalogo, da sem v Brežice in iz Brežic nazaj v Blatno, nosila sporočila, potrebno blago za partizane, ki sem ga dobivala od terencev v Blatnem, raznašala propagandni material itd. Zato sem se pogosto oglašala pri nas in mi zagajali razne zadolžitve. Vestno sem jih izpolnjevala do konca vojne.

Ozeblji in premrznjeni so pri nas partizani dobivali točo hrano in prostorček za poč-

tek. Posebej se spominjam ranjenca iz 14. divizije, iz Kranja, ki se je zdravil pri nas dva do tri mesece v letu 1944.

Toda, nimam nobenega priznanja in ne odlikovanja, čeprav bi bila ob njih srečna in ponosna!

Imam pa priznavalnino, ob dnevu žena ne pozabijo name, v času bolezni se me spomni iz borčevske organizacije in me obiščejo. Tudi vabila na borčevske izlete mi redno pošiljajo. Za to sem borčevski organizaciji v Brežicah nadvse hvaležna!»

DUŠAN VLADIČ, st.
Cesta 4. julija 48
Krško

Resnica ne sme
biti prizadeta

Odmev na Kako so slovenski fantje iz italijanske vojske v Torinu odhajali k partizanom, 9. št. TV-15

Vest mi ne da miru, da se ne bi oglasil na članek »Kako so slovenski fantje iz italijanske vojske v Torinu odhajali k partizanom«, ki ga je napisal Franc Štucin in je bil objavljen v TV-15 5. marca 1981. Ne spuščam se v vsebino celotnega članka, ni pa mogoče spregledati navedb v 6. odstavku. Citiram: »Prekbrbela mi je tudi zvezo za odhod iz Gorice po kurirski zvezi (Konjedičeva p. p.). Šel sem prek Brd čez Tolminsko, Baško grapo in prišel do Želina. Tam sem srečal prvega partizana, ki je stražil most na Želinu«. Avtor datuma ni navedel.

Iz navedenega je mogoče napraviti zaključek, da vsaj nekaj dni po kapitulaciji Italije v Brdih, na Tolminskem in na območju Baške grape ni bilo nobenega partizana. Resnica pa je daleč od tega.

Skupina nas šestih fantov je v noči z 8. na 9. september 1943 prišla peš iz Vidma (Udine) v Brda. V Dobrovem so nam dekleta, zbrana v neki hiši, prišla rdeče zvezde kar na vojaške kape. To je bilo okoli 10. ure dopoldne. Tedaj je bil v isti hiši tudi partizan, ki se je predstavil kot kurir. Na naša vprašanja, kje je kaka partizanska enota, je rekel, da je mogoče pri Kobalarju ali pa gotovo na Kambreškem. Pri Kobalarju smo dobili le drugega kurirja, zato smo šli na Kambreško, kamor smo prišli okoli 14. do 15. ure. Tam smo našli približno 25 partizanov. Povedali so nam, da jih je nekaj v patroljah. Kot prvi prišli iz Italije smo se jim priključili. Še tistega dne se je priključilo nekaj domačinov. Ze naslednji dan 10. 9. 43 pa se jih je priključilo toliko, da nas je bilo na zboru okoli 14. ure že okoli 150. Tako in podobno so se v teh dneh pridružili starim borcem novi borci povsod v Brdih, na Tolminskem, na območju Baške grape in povsod po Primorskem. Prva naša naloga jo bila imeti nadzor nad vsemi potmi. Pot iz Gorice prek Brd na Tolminsko in naprej je vodila po svobodnem ozemlju prek Kobalarja in čez Kambreško, kjer je bilo polno partizanov, tako da so bile vse poti nadzorovane. Italijanski vojaki so večinoma šli proti Italiji, naši ljudje pa iz Italije v notranjost. Iz Gorice prek Brd, Tolminskega in območja Baške grape do Želina bi peš potreboval vsaj dva dni, če bi del poti opravil tudi ponoči. Avtor članka Štucin pa na vsej tej poti ni srečal nobenega partizana. Kje, kdaj in kako je avtor članka potoval iz Gorice domov na Cerkljansko, da je šele na Želinu srečal prvega partizana, je njegova stvar, vendar taka navedba zanika resnično stanje, zato je žaljiva in nesprejemljiva.

CIRIL DROLE-ČIRO
Partizanska c. 30
Sežana

Iščem tovariša
Sandra

Že dalj časa iščem tovariša iz zapore, Sandra Japellija. Morda mi bo s pomočjo vašega časopisa uspelo najti sled za njim. Kakšni spomini me vežejo na Sandra?

Ni se vsem zgodilo, na srečo, da bi del vojne preživel v zaporu. Jaz pa sem bil eden od tistih, ki so jih po partizanski akciji proti nacistom aretirali. Organiziral sem več pobegov za svoje tovariše. Spominjal se, da sem bil v celici skupaj z Mikem Bongiomom in Indrom Montanellijem. Vedno sta bila dobre volje. Toda njun smeh je zamrl tistega jutra 15. junija 1944, ko smo izvedeli, da bo petnajst partizanov ustreljenih zaradi partizanske akcije proti Nemcem. Mislim sem, da se mi je približala zadnja ura. Toda usoda ni hotela tako... Dva meseca pozneje. V taborišču v Bolzanu sem na skrivnem poslušal radio London. Takrat me je bivši jugoslovanski zapornik Sandro Japelli prišel obvestiti o prihodu SS enot. Odkrili so me in me poslali v taborišče v Mauthausen. Mislim sem, da se od tam ne bom vrnil živ, zato sem pred vstopom na vagon skril ob sebi majhno žago. Med vožnjo mi je uspelo prežagati eno od stranic vagona in skupaj s 25 deportiranci sem pobegnil. Žal so jih polovico spet ujeli in jih ustrelili. S Sandrom Japellijem pa sva imela srečo. Po desetih dneh nama je uspelo priti v Milan. Tam sva se ločila in od takrat se nisva nikoli več srečala. Veliko sem že iskal tovariša, s katerim sva skupaj ubežala smrti, toda doslej brez uspeha. Mi bo kdo ob bralcev TV-15 znal kaj povedati o njem? Ali pa se mi bo Sandro Japelli sam oglasil?

BRUNO ZANOTTA-FULVIO
Via F. Londonio 18
tel: 3183306
20154 Milan (Italija)

»Mali partizani«
v Dolenjskih
Toplicah

V krajevni skupnosti Dolenjske Toplice že od maja 1977 deluje sekcija medvojnih pionirjev Mali partizani, ki sodi h KK SZDL in pod pokroviteljstvo ZZZB NOV.

Pestra je zgodovina teh vasi, ki so bile med narodnoosvobodilnim bojem v veliki večini povezane s partizani. Skoraj vsi krajanji so bili aktivni borci, ostali pa so kot aktivisti podpirali naš boj. Tudi medvojni pionirji topličske doline so bili zelo aktivni. Po vaseh so tvorili četice in odrede.

Pred leti so nekdanji mentorji mladine in SKOJ dali pobudo, da bi se vsi nekdanji pionirji, čeprav po toliko letih po vojni, še srečevali. Medvojni pionirji topličske doline se srečujejo vsako leto od leta 1977. Veliko pripomorejo k prenašanju tradicij narodnoosvobodilnega boja na sedanjo mlado generacijo. S takimi srečanji želi sekcija utrjevati nekdanje tovarištvo, ki je vladalo v partizanskih enotah.

V letošnjem jubilejnem leti, ob 40-letnici vstaje, pa namerava sekcija Malih partizanov

postaviti spominsko obeležje trem svojim med vojno padlim pionirjem, ki so izgubili svoja življenja nad Sotesko. Ker pa iz tehničnih razlogov ni mogoče postaviti obeležja na kraju smrti, ga bodo postavili pri gasilskem domu v Podturnu. Padli pionirji so bili prav iz teh krajev: Jože Brađač je bil iz Obrka, Jože Pelko iz Podturna, Viktor Zupančič pa iz Poljan. Padli so 8. avgusta 1943.

Do krajevnega praznika topličske doline, ki ga praznujejo 24. maja, bo odbor sekcije Malih partizanov poskrbel, da se bodo obnovili glavni bunkerji VDV bataljona. Z markacijami bodo označili bojno območje tega bataljona, ki je bil med vojno stalno prisoten na tem območju. Obnovili bodo tudi spominsko brv oziroma mostiček pod Gradiščem.

Mnogo pomoči je sekcija dobila od Gozdnega gospodarstva Podturen, ima pa tudi pomoč v osnovni šoli Baza 20. Veliko bo treba še storiti, vendar, kakor je videti, dobre volje in zagnanosti ne manjka, kar je zgornjo pokazala tudi februarjska sekcija. Med drugim so sklenili, da bodo izdali spominske značke, ki jih bodo lahko nosili samo člani, obenem pa še značke, za prodajo. Nabavili bodo tudi članske izkaznice in določili članarino. Če bi šlo vse po načrtu, se bodo medvojni pionirji Mali partizani topličske doline srečali na predvečer krajevnega praznika, 23. maja v Podturnu.

STONE VIRANT
Soteska 37
Straža

Ali to ne meji
na skrunitev?

Že zgodaj, kmalu po osvoboditvi, je napredna Žabja vas kot svojo skromno oddolžitev postavila pomnik padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja. Izdelavo spomenika so denarno podprli vaščani in rojaki v ZDA. Kar 22 imen je vklesanih vanj. Ob spomeniku je tudi manjša kostnica, v kateri so ostanke treh neznanih borcev, padlih v novembru 1943 od napadu Gubčeve brigade na Novo mesto.

Prvotno je bilo tu križišče cest Novo mesto-Metlika in Novo mesto-Brežice. Zaradi izredno nagle širitve IMV je del Karlovške ceste (v smeri Metlike) zavzela ta delovna organizacija in je tako okolica spomenika postala parkirišče za potrebe tovarne. Prvotna navada, da so bile pri tem spomeniku prvomajске proslave KS in komemoracije, je bila zaradi tega ukrepa odpravljena. Od samega odkritja spomenika naprej lepo oskrbovana okolica je potem dobila povsem drug videz. Podrti stebrički ograje, uničen ali z odpadki pokrit tlak, nalomljena plošča nad kostnico so posledice nesprejemljivega odnosa ali malomarnosti. Vodstvo KO ZB in KS je že leta 1979 osebno zaprosilo tudi takratnega direktorja IMV Jurija Levičnika naj vsaj v imenu spomina do padlih in žrtv pomaga zaščititi spomenik. Ostalo je le pri obljubah in zvnečih besedah. V zadnjem času slišimo opravičilo, da bo IMV uredila spomenik potem, ko bo zavod za spomeniško varstvo pripravil ustrezno strokovno rešitev po svojih delavcih iz Novega mesta. Zato čakanje in propadanje spomenika?

Ko potujete iz Novega mesta ali nasprotno mimo IMV, si oglejte razdejan ob spomeniku, kar povzročitelju ni v čast. Potem presodite, ali videz res ne meji na skrunitev?

MARJAN PUREBER

Še vedno nemirna Poljska

Poljska vnovič preživlja dneve težke notranje napetosti in negotovosti. Najnovejši dogodki so hkrati ponovno potrdili, da je ta dežela še daleč od tega, da bi prebrodila svojo najtežjo krizo povojnega časa in da bi si zagotovila temelje notranje družbene in politične stabilnosti. Kako krhko in negotovo je celotno stanje v deželi, najbolj zgovorno dokazuje dejstvo, da je neki povsem krajevno omejen dogodek v Bydgoszczu tako rekoč na mah in do tal vzburl vso poljsko javnost in sprožil nov proces nemirov, ki so začeli neposredno ogrožati celotno gospodarsko in družbeno življenje na Poljskem. Kot je znano, je krajevna policija v Bydgoszczu pri poskusu, da izžene iz uradnih prostorov nekaj pripadnikov kmečkega sindikata Solidarnost, dve osebi ranila. To je bilo dovolj kot povod za takojšnje akcije sindikata po vsej Poljski in za napovedi novih splošnih stavk.

Ti dogodki so se pokazali kot skrajno nevarni iz več razlogov. Prvič je šlo za porušenje težko pridobljenega sporazuma med vlado in sindikati o tako imenovanem premirju 90 dni. V tem času so se sindikati odrekli vsaki stavkovni dejavnosti, vlada pa naj bi pohitela s pripravami raznih zakonov in ukrepov za politično in gospodarsko stabilizacijo v deželi. Vrh tega naj bi ti trije meseci premirja omogočili partijskemu vodstvu, da bi v relativnem tistihi lahko pripravilo in izvedlo napovedani izredni kongres partije, ki naj bi pomenil odprtje no-

ve, demokratične smeri v razvoju poljske družbe.

Zdaj naj bi spričo napetosti, ki je nastala zaradi dogodkov v Bydgoszczu, vse to padlo v vodo, dežela pa bi se utegnila vrniti v stanje, ki bi bilo še hujše, kot je bilo lanskega avgusta. Sedanji dogodki so hkrati dokazali, kako nevarno se obstoječa nasprotja na Poljskem zaostrejo in kako prihajajo na površje in do veljave vse bolj radikalne sile. Očitno je, da sindikalno vodstvo z Lechom Walenso ne more več trdno držati organizacije na vajetih in se v delovanje ter v akcije sindikatov vse občutneje vključujejo tudi take sile, ki jim ni niti do pomiritve v deželi niti do napredne

socialistične preobrazbe Poljske. Po drugi strani pa krepitev radikalizma v sindikatih spodbuja v partiji delovanje dogmatskih sil, ki bi skušale prikazati celotno sindikalno organizacijo Solidarnost kot protirevolucionarno, v službi tujih imperialistov in podobno. Kajpada pa tako postavljanje stvari samo še bolj napeljuje vodo na mlin vsem tistim silam znotraj Poljske in zunaj nje, ki bi želele drugačno rešitev poljske krize, kot pa si jo zamišlja in skuša doseči sedanje poljsko partijsko vodstvo.

Morda eden najtežjih problemov, ki je to pot vnovič močno prišel na površje, pa je še vedno globok in sko-

rajda preglobok prepad, ki loči partijsko in državno vodstvo od množic. Dejstvo, da je vsa Poljska završala v sedanjem nemiru, da se je opozorilne stavke, ki jo je bilo vodstvo Solidarnosti tako rekoč prisiljeno izpeljati, udeležila ogromna večina poljskih delavcev, je bilo nov dokaz, kako niti partija niti vlada nista v vseh teh mesecih od avgusta dalje mogli vsaj malo povrniti izgubljenega zaupanja množic. To je stvarnost, ki so jo vnovič potrdili najnovejši dogodki in ta stvarnost je kajpada morala prevevati vse sklepe, ki so jih sprejeli tako na plenumu partijskega vodstva kot na zasedanju parlamenta.

Prav gotovo pa so vsi meseci od lanskega avgusta dalje in vsi dogodki v tem času izpričali, kako ostaja poljskim delavcem in vsem, ki odločajo o razpletu sedanje globoke krize, samo ena pot kot edini možni izhod iz te krize. To pa je pot pogovorov, dialoga med vlado in partijskim vodstvom ter sindikati. Seveda je to spoznanje bilo ves čas prevladujoče pri vodstvih vseh obstoječih centrov politične moči današnje Poljske, pri vodstvu partije, sindikata in tudi pri cerkvenih vrhovih Poljske. »Brez kompromisa se bomo znašli v kaosu, mogoče celo v bratomornem boju«. Te besede, ki jih je ob sedanji krizi, ki jo preživlja Poljska, spregovoril podpredsednik vlade Mieczyslaw Rakowski, so najbolj ustrezna označba sedanjega težavnega in hkrati nevarnega stanja, v katerega je zašla kriza poljske družbe.

Drago Košmrlj

Z združevanjem dela, sredstev in zemlje smo še vedno na začetku

V slovenskem kmetijstvu so potrebne korenitejšie spremembe. Vse bolj je namreč očitno, da se ne ravnamo kaj prida po tistem znanem načelu, ki govori o združevanju dela, sredstev in zemlje. Če so podatki natančni, potem gre ta čas praksa marsikje prav v nasprotno smer. Tega pa nikakor ne bi smeli dopustiti.

V izvršnem svetu trdijo, da letno še vedno izgubimo okrog 1.300 hektarjev najboljše kmetijske zemlje. Na njej postavljamo stanovanjska in gospodarska poslopja, vikende in vse mogoče druge stvari. Nekateri so izračunali, da bomo do leta 1985 – če ne bomo hitro kaj ukrenili – izgubili še dodatnih 5.000 hektarjev. Kmetijsko-zemljiške skupnosti takemu početu marsikje gledajo skozi prste. Skrbeti bi morale zlasti za to, da ohranijo kmetijsko zemljo, da onemogočijo njeno spreminjanje v nekmetijske namene. Tega pa večidel ne uspejo. Mnogi trdijo, da so te skupnosti pod izrednimi pritiski občinskih in drugih organov in da takšne, kot danes so, svojega dela tudi v prihodnje ne bodo mogle uspešno opravljati.

To pa pomeni, da jih bo treba okrepiti. V njih naj bi bili vsi, ki so res zainteresirani za čim večjo pridelavo hrane. Pred dobrimi dvajsetimi leti je bilo v naši republiki od skupnih obdelovalnih površin kar 45 odstotkov njiv in vrtov. Lani je bil ta odnos po podatkih statističnega letopisa močno skrhan, saj je bilo njiv samo še 39 odstotkov. Zaradi tega danes na vprašanje, ali zemlja daje toliko hrane, kot bi jo lahko, ni mogoče pritrdilno odgovoriti. Marsikaj je mogoče zameriti tudi slovenskim mestom. V njih se ta čas sicer zavedajo, da je pridelovanje hrane izredno pomembna naloga, da tako

ne gre več. Poti, po katerih skušajo stvari spremeniti, pa niso najbolj ustrezne. Večinoma posredujejo le, kadar jim teče voda v grlo in še to tako, da namenjajo za to del proračunskih sredstev, razerv in podobno. Za uveljavljanje novih odnosov v kmetijstvu pa doslej niso veliko storili.

Vse prepočasi se lotevamo podružbljanja kmetijskih zemljišč. Kmetijske organizacije so v zadnjih petih letih sicer na novo usposobile 3.400 hektarjev zemljišč, odkupile pa 3.200 hektarjev. Toda to je veliko premalo. Naša zemljišča so še vedno močno razdrobljena in na njih sodobna kmetijska proizvodnja tako rekoč sploh ni mogoča. Pa še to je treba reči. O podružbljanju so doslej večidel govorili le v severovzhodni Sloveniji, medtem ko so drugod ta vprašanja zanemarili.

Širitvi družbenih površin z odkupom bi bilo potrebno potemtakem nameniti več skrbi, čeprav izhoda iz sedanjega stanja ne kaže iskati samo v tem. Veliko pogumnejše bi morali uveljavljati tudi različne oblike združevanja sredstev in zemlje med kmeti in zadružnimi organizacijami, ki jih imamo v Sloveniji ta čas 42. To bi morala biti pravzaprav podlaga za oblikovanje večjih kmetijskih površin, saj je samo tako mogoče pričakovati večjo produktivnost dela, pa tudi večji dohodek.

Zasebno in družbeno proizvodnjo bi morali postopoma tesno povezati. V Sloveniji je v zasebni lasti kar 80 odstotkov kmetijskih zemljišč, kar dovolj zgovorno kaže, da rešitve ni mogoče iskati zgolj v družbenih kmetijskih organizacijah. Seveda pa zadružne organizacije tehnološko, finančno in kadrovsko danes kmetom niso sposobne pomagati, da bi se čim prej vključili v novo proizvodnjo.

V pospeševalnih službah je izredno malo ljudi, pa še ti so večidel obremenjeni z raznimi administrativnimi deli. Zaradi tega kmetijske organizacije doslej kmetom niso ponudile dohodkovno zanimivih programov za družbeno organizirano proizvodnjo na podlagi skupnih vlaganj, združevanja dela, sredstev in zemlje itn. V večini primerov gre še vedno le za kratkoročne poslovne odnose, za odkup tržnih presežkov po tako imenovanih dnevni cenah.

Vse premalo je bilo storjenega za ohranitev hribovskih kmetij, čeprav zredimo v Sloveniji kar tretjino vse živine prav v hribovskih predelih. Prevladuje mnenje, da bi morali proizvajalcem v teh območjih priznati za dogovorjeno proizvodnjo višje stroške in jih tako dodatno spodbuditi za povečanje proizvodnje.

In kako je s socialno varnostjo kmečkega prebivalstva? Na področju pokojninskega zavarovanja in zdravstvenega varstva kmetov smo veliko dosegli. Tega ni mogoče zanikati. Nikoli nihče ni nasprotoval širjenju njihovih socialnih pravic, vendar pa je le treba vedeti, da te politike ni mogoče nenehno uresničevati s povečanjem solidarnostnih obveznosti vseh delavcev v združenem delu. Rešitev je v hitrejšem uveljavljanju sodobne kmetijske proizvodnje, ki bo kmetom dajala večji dohodek. Trdnejše socialne varnosti drugače ni mogoče pričakovati.

Z ukrepi socialne politike naj bi zato v prihodnje pomagali samo tistim kmetom, ki iz objektivnih razlogov ne morejo ustvarjati dohodka, ki bi zadoščal za njihovo življenje. V ta namen lahko kmalu pričakujemo več odločitev, s katerimi naj bi socialno varnost teh kmetov na novo uredili.

Darko Marin

Uspešne priprave

Letos so rezervni vojaški starešine na Ježici že tretjič izvedli letno konferenco svoje organizacije po odločitvi občanov za oblikovanje lastne KS. Ocenili so delo v lanskem letu in ugotovili, da so dobri rezultati pri strokovnem in idejnopolitičnem usposabljanju ter pri podružbljanju SLO in DS potrditev pravilnosti odločitve o razdelitvi bivšega Posavja v več KS oziroma organizacij ZRVS. Posebej je bila poudarjena visoka udeležba na seminarjih in predavanjih, zaključenega preverjanja znanja pa so se udeležili prav vsi člani. Organizacija je razmeroma maloštevilna, podobno kot sosednja v KS Savlje-Kleče, zato so se že pred leti dogovorili za skupne priprave in izvedbo strokovno vojaškega usposabljanja. Takšno sodelovanje bodo razvijali še vnaprej.

Predlog dopolnilnega programa je pripravilo predsedstvo, na konferenci pa ga je obrazložil podpredsednik Viki Ramovš. Najpomembnejša naloga iz tega dela programa bo organizacija strelskega tekmovanja in orientacijskega pohoda v počastitev praznika 7. september, za vse RVS, občane in mladino iz krajevnih skupnosti bivšega Posavja. Kot zanimivost naj povemo, da bo orientacijski pohod speljan po poteh odhodov prostovoljcev iz Posavja v partizane in Rašiško četo. Sodelovali bodo tudi člani zveze borcev, ki bodo udeležencem na posameznih krajih govorili o takratnih dogodkih.

Posebej so razpravljali o vključevanju ljudi v organizacijo ZRVS, ki nimajo čina. Pred konferenco so imeli seminar s področja SLO in DS ter obrambe v sodobnih razmerah, eznanili pa so se še s trenutno vojaškopolitično situacijo v svetu. Seminar so vodili Bojan Cerkevnik, Viki Ramovš in Vasja Butina.

Dušan Rebolj

Uresničen načrtan program

Pred dnevi so na letni konferenci ZRVS občine Domžale pregledali svoje delo v preteklem letu. Posebno pozornost so namenili delu z mladino ter uresničevanju programa splošnovojaškega usposabljanja in idejnopolitičnega izobraževanja članov ZRVS.

V preglednem letnem poročilu o delu občinske konference ugotavljajo, da so program uresničili v celoti, in sicer na nekaj posebej opredeljenih celotah. Zlasti uspešno so delovali na področju splošnovojaškega in idejnopolitičnega izobraževanja, koder so uresničili množico oblik dela, tako teoretičnega kot tudi praktičnega. Udeležba v vseh oblikah izobraževanja je bila dobra, prav tako so bili uspehi. Danes lahko ugotavljamo, da so bile obravnavane in predelane vse vojaško-strokovne teme kot tudi teme, ki zadevajo družbenopolitično delovanje.

V družbeni dejavnosti, usposabljanju za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito so dosegli pomembne uspehe v podružbljanju tega področja občanom, posebno pa mladini. Obrambni vzgoji mladih so posvetili veliko pozornosti, saj se pri tej vzgoji prepletajo elemen-

ti obujanja tradicij narodnoosvobodilne vojne v obliki pohodov ob spominskih obeležjih NOB in pomnikih revolucije, orientacijskih pohodov, predavanja, pogovorov z udeleženci narodnoosvobodilne vojne, pogovorom o oboroženih silah.

Posredovali so informacije o vojaških veščinah, pripravili strelska tekmovanja, predvajali vojaške filme, seznanjali z oborožitvijo JLA in teritorialne obrambe itd. Ob vsem tem je bila dosežena visoka stopnja povezanosti z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami v občini, kar vse je pripomoglo, da lahko ob oceni dela v preteklem letu govorimo o ponovno uspešnem realiziranem programu.

Ob uspešno uresničenih nalogah informativno propagandne dejavnosti ter dobrem reševanju organizacijskih, kadrovskih in splošnih vprašanj torej lahko ugotovimo, da domžalska občinska konferenca ZRVS vztraja z uspešnim delovanjem tam, kjer se je zaradi uspešnosti dela visoko uvrstila med enakimi organizacijami ne le v republiškem, temveč tudi v zveznem merilu.

Matjaž Brojan

Največji napredek v ajdovski občini

Na posvetu medobčinskega sveta ZRVS severnoprimorskih občin, ki je bil v Idriji, so predvsem ocenili dosedanje medobčinsko sodelovanje, lanske leto dejavnost na ravni občinskih konferenc ZRVS in se dogovorili o dejavnosti ZRVS te regije v letošnjem letu.

Beseda je tekla o aktivnosti in sodelovanju s SZDL in drugimi družbenopolitičnimi organizacijami, o vključevanju in aktivnosti ZRVS v posameznih obrambnih strukturah, o obrambnem in samozaščitnem usposabljanju članstva, o sodelovanju pri obrambnem in samozaščitnem usposabljanju delovnih ljudi in občanov, o sodelovanju s strukturami splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite, o razvijanju in prenašanju revolucionarnih tradicij in izkušenj narodnoosvobodilnega boja na mladino, izbiri kadrov za šole rezervnih oficirjev in za druge vojaške šole, o vključevanju obrambnih starešin, ki so brez čina, v članstvo ZRVS, o usposabljanju in ugotavljanju znanja RVS, o prenehanju članstva, organizacijskih in kadrovskih vprašanjih, informativno-propagandni dejavnosti, o vključevanju RVS v akcijo NNNP 81, o proslavi 40-letnice vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti in o številnih srečanjih ZRVS v občini, regiji, republiki Sloveniji in Jugoslaviji.

Na seji so ugodno ocenili dosedanje delo in pri tem zlasti ugotovili velik napredek v ajdovski občini. Občinska konferenca ZRVS Ajdovščina je dosegla najboljše uspehe na področju vključevanja rezervnih vojaških starešin v družbenopolitične aktivnosti. Petstoštirinaest rezervnih vojaških starešin je aktivno vključenih v razne organe na terenu, ves predavateljski aktiv za obrambno vzgojo občanov in delovnih ljudi sestavljajo rezervne vojaške starešine iz krajevnih organizacij ZRVS z območja občine Ajdovščina. Pri vseh akcijah, ki jih organizirajo v občini, sodelujejo z borci NOB in mladino. Zlasti uspešno sodelujejo z ZSMS, tako so s skupinimi močmi pridobili tudi 10 mladincev za vojaške šole in akademije. V članstvo ZRVS so sprejeli 49 občanov brez čina, ki delujejo pri

obrambnih pripravah v KS, šolah in ozidih. V občini so se ustrezno organizirali in tudi kadrovsko okrepili.

Ugodno so ocenili tudi sodelovanje ZRVS na občinskem, medobčinskem, medregijskem tekmovanju in srečanju ZRVS Jugoslavije. V letošnjem letu je bilo medobčinsko sodelovanje uspešno tudi pri izdelavi letnih in srednjeročnih programov dejavnosti ZRVS.

Dotaknili so se še nekaterih drugih vprašanj. V Idriji, je organizacija ZRVS uspešno rešila žgoca vprašanja obstoja organizacije ZRVS. V preteklem srednjeročnem obdobju so imeli težave pri organiziranju, dejavnosti in uveljavljanju pomena rezervnih vojaških starešin, sedaj so na zelo dobri poti. Svet za ljudsko obrambno, varnost in družbeno samozaščito občine jim je verificiral

letni in srednjeročni program dela oziroma dejavnosti, zaposlili so potreben administrativni kader, dobri ustrezne prostore in zagotovili dvakrat večja finančna sredstva za dejavnost rezervnih vojaških starešin, kot so jih imeli lani. Veliko pozornost so namenili tudi bodoči organiziranosti, saj so evidentirali potreben kader za vodstvo občinske in krajevnih organizacij ZRVS.

Informativno-propagandna dejavnost ZRVS je do sedaj najbolj zaživele v občinah Nova Gorica in Tolmin. Tam izdajajo tudi svoja glasila.

Dejavnost medobčinskega sveta ZRVS severnoprimorskih občin ter medobčinsko sodelovanje je ugodno ocenil tudi podsekretar republiške konference ZRVS Slovenije Stane Kotnik, ki je prisostvoval posvetu v Idriji.

Med posvetom predstavnikov ZRVS v Idriji

Smelo zastavljeno delo

Alojz Šprogar-Luigi, pokojni prvoborec in nosilec spomenice 1941 iz revirjev, po katerem je poimenovana osnovna organizacija ZRVS v Trbovljah.

V torek, 24. marca 1981, so rezervni vojaški starešine z območja krajevnih skupnosti Ivana Kešeta v Trbovljah ustanovili osnovno organizacijo ZRVS, ki jo bo vodil tovariš Emil Gorenc. Poimenovali so jo po pokojnem prvoborcu in nosilcu spomenice 1941 iz revirjev, majorju JLA Alojzu Šprogarju-Luigi. V obrazložitvi za poimenovanje, ki jo je podal pred-

sednik medobčinskega sveta ZZZB NOV revirskih občin Dušan Povše, so bile poudarjene pokojnikove zasluge, revolucionarna dejavnost v predvojni Jugoslaviji in med NOB, ter njegova družbena aktivnost po osvoboditvi. Po sprejetju sklepa o poimenovanju je delegacija ZRVS položila venec na grob tovariša Luigija. Občnemu zboru te OO ZRVS in polaganju venca sta prisostvovala tudi žena pokojnega revolucionarja Franja Šprogar, prosvetna in družbenopolitična delavka v Trbovljah, ter njegov sin Luigi.

Prisotne rezervne vojaške starešine na ustanovnem občnem zboru je pozdravila delegacija pionirjev osnovne šole Trbovlje, ki je v prisrčnem nagovoru izrazila željo po sodelovanju na področju SLO in pomoči v delu njihovega obrambnega krožka in izvajanju obrambnih dni v šoli, ki so postali stalna oblika dela pri obrambni vzgoji in spoznavanju zasnov SLO, varnosti in DS.

Po sprejetju programskih usmeritev in pravil KO ZRVS ter izvolitvi vodstva

OO, so si člani te organizacije ob analizi ugotovljenega stanja in strukture članstva zadali konkretne naloge za delo v prihodnje in dali poudarek potrebi po tesnem sodelovanju z vsemi organizacijami in društvi na območju te KS, zlasti glede podružbljanja SLO, utrjevanja delegatskega sistema, negovanja revolucionarnih tradicij NOB, vključevanja v akcije NNNP in obrambne, var-

nostne in družbenosamozaščitne vzgoje krajanov.

Priprave na izvedbo tega ustanovnega občnega zbora so po ugotovitvah in mnenju vseh prisotnih bile zelo dobre, obsežne in temeljito izvedene.

Z delom pri ustanavljanju krajevnih organizacij ZRVS bodo v Trbovljah začeli še v nekaterih drugih krajevnih skupnostih v tej občini.

Rudi Matko

Delegacija pionirjev osnovne šole Trbovlje je pozdravila ustanovni občni zbor OO ZRVS Alojz Šprogar v Trbovljah in RVS zaželela plodno in uspešno delo.

Kvaliteten premik v uresničevanju samoupravnih vrednot

Verjetno bo za marsikaterega invalida in borca vest, da imajo naposled tudi njihove organizacije v Ljubljani svoj dom, prijetna novica, čeprav ne sveža, saj je od preimenovanja Kluba vojaških vojni invalidov v Dom invalidov in borcev preteklo že več kot pol leta. Tudi tale zapis je nastal zgolj naključno ob proslavi 30-letnice obstoja invalidskega športnega društva Invalid Ljubljana. Med udeleženci proslave so bili tovariši, ki jih funkcije v njihovih organizacijah pooblašajo, da povedo kaj več o tem, kako je prišlo do uresničitve te zamisli. Naš prvi sogovornik, predsednik komisije vojaških vojni invalidov pri mestnem odboru ZZB NOV Ljubljana Alojz Kastelic, je takoj v uvodu povedal, da ne gre za kakšno novo pridobitev, ampak za razširitev in preimenovanje namembe že obstoječih objektov, nekdanjega Kluba vojaških vojni invalidov v Malenškovi ulici.

Objekti, ki jih je od Gradisa za potrebe Kluba ZVVI leta 1956 odkupil republiški odbor ZVVI Slovenije, so stari od 150 do 200 let. V njih se je razvila že prej zasnovana invalidska športna aktivnost, ki je kasneje pripeljala tudi do formiranja specializiranega športnega društva Invalid. Začetki so bili skromni, saj je imel klub na voljo le enostezno kegljišče, barako in stavbo nekdanje gostilne Špan. Od nakupa objektov do 1980. leta so se nosilci ustanoviteljskih in uporabnih pravic nekajkrat menjali, dokler niso bile pravice 16. junija 1980. leta dokončno prenešene na mestni odbor ZZB NOV Ljubljana. Klub ZVI je med tem časom glede na vse večje potrebe športne objekte dopolnjeval in dograjeval z dotacijami, ki jih je dobil od sedanjega nosilca ustanoviteljskih pravic. O tem, kako je nastajala zamisel o Domu invalidov in borcev NOV, je povedal Alojz Kastelic tole: »S prevzemom ustanoviteljskih pravic je mestni odbor ZZB Ljubljana začel takoj razmišljati tudi o bodoči namembnosti teh objektov. Ugotavljal je namreč, da so potrebe po športnih objektih za invalide pa tudi borce zelo velike. V Ljubljani živi 20.000 borcev, med temi 3.500 vojni invalidov in še 14.000 invalidov raznih kategorij invalidnosti. Iz tega je izhajalo stališče, da bi bilo treba dejavnost Kluba ZVVI in športnega društva Invalid razširiti in tako omogočiti vključevanje v športno aktivnost tudi drugim kategorijam invalidov-borcev oziroma borcev in ostalih invalidov iz Ljubljane. Zato je mestni odbor sklenil, da se Klub ZVVI preimenuje v Dom invalidov in borcev NOV in se ustanovi svet doma kot kot samou-

pravni organ, v katerem so zastopani delegati iz ZZB, društev invalidov vseh ljubljanskih občin, Kluba ZVVI in SD Invalid. Njegova naloga je bila, da takoj pristopi k reorganizaciji bivšega kluba ZVI v smislu odprtosti delovanja in potrebe po športno rekreativni dejavnosti v Ljubljani. Hkrati s tem je bil svet zadolžen za pripravo srednjeročnega programa razvoja in prenove obstoječih objektov, v katerih naj dobi svoje mesto tudi družbenopolitična dejavnost borcev-aktivistov. Iz sveta izvoljena petčlanska gradbena komisija je po sprejetih sklepih pripravila srednjeročni program razvoja in prenove ter ga predložila mestnemu odboru ZZB v potrditev.

Zamisel o novi usmeritvi in namembnosti objektov kluba ZVI je dobila vso podporo družbenopolitičnih organizacij in družbenopolitičnih skupnosti ljubljanskih občin, ki so se hkrati samoupravno dogovorile, da bodo izvedbo programa srednjeročnega razvoja omogočile z zagotavljanjem sredstev. Tako

je zamisel ob velikem razumevanju ljubljanskih družbenopolitičnih skupnosti lahko tudi oživila, je poudaril Alojz Kastelic. Kasneje je v pogovoru še povedal, da je k projektu zamisli z nasveti in pobudami nemalo prispeval tudi general Rado Pehaček, predsednik mestnega odbora ZZB Ljubljana.

Uresničevanje te zamisli so zlasti toplo pozdravile ostale invalidske organizacije in društva Ljubljane, ki za širši razmah športnih dejavnosti doslej niso imele skoraj nikakršnih materialnih pogojev. Vključevanje invalidov v športne aktivnosti ima tudi širši družbeni pomen, saj prek udeleževanja v športu invalidi razvijajo svoje psihofizične sposobnosti, ki so pogoj za enakopravno vključevanje invalidov v normalne družbeno življenje. Kako so sprejele zamisel in uresničevanje večje odprtosti Doma invalidov in borcev NOV invalidske organizacije in društva, je spregovoril tudi predsednik Zveze društev invalidov mesta Ljubljana Janez Japelj: »Invalidske organizacije in

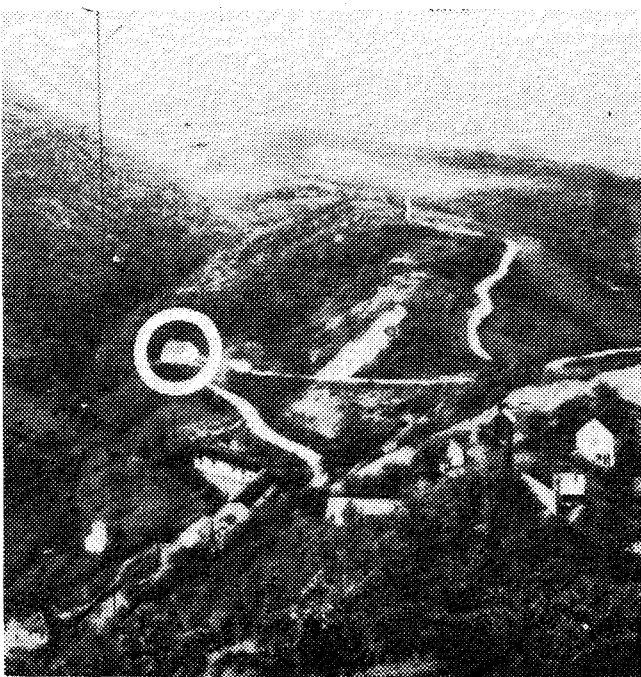
društva Ljubljane so pobudo mestnega odbora ZZB Ljubljana in samoupravni dogovor o zagotavljanju sredstev družbenopolitičnih skupnosti ljubljanskih občin za srednjeročni program razvoja Doma invalidov in borcev pozdravile kot kvaliteten premik ne samo v reševanju potreb raznih kategorij invalidov, ampak tudi v uresničevanju najgloblji samoupravnih vrednot in humanizaciji naše družbe. Takšen pristop k podružbljanju invalidske problematike, kjer so potrebe vseh invalidov integrirane, omogoča učinkovito razreševanje tudi parcialnih potreb vseh zainteresiranih kategorij invalidov. Športno življenje je pridobitev sodobne družbe, zato ima v okviru procesa rehabilitacije invalidov toliko bolj pomembno vlogo. Uresničevanje zamisli, da bi obstoječe objekte bivšega Kluba ZVVI prenovili in svoja vrata odprli za množično športno rekreativno aktivnost vseh invalidov, je doslej največji korak k podružbljanju invalidske problematike in hkrati dejanje v okviru svetovnega leta invalidov v 1981. letu,« je dejal Janez Japelj na koncu svojih razmišljanj.

Program razvoja in prenove je dokaj obsežen, saj je zasnovan na dolgoročne potrebe in obsega štiri izvedbene faze, za kar bo vloženo 20.000.000 dinarjev. Prva izvedbena faza, ki je zajela popolno prenovo gostinskih prostorov s približno 150 sedeži, kuhinje, bifeja, sanitarnih prostorov, priključitev celotnega toplovodnega in plinskega omrežja, je že zaključena. Kdor je poznal prejšnje razmere in urejenost teh prostorov, si težko zamišlja, da je bilo mogoče v njih doseči tako visoko stopnjo izvedbe. Z dokončanjem zadnje faze bo dom imel štiritezno avtomatsko kegljišče, štiritezno pokrito balinišče, šestmestno avtomatsko strelišče za zračno puško, dvorano za namizni tenis, malo dvorano za šah, dvorano za sedečo odbojko, rekreacijski prostor za lahko atletiko, kot je za skok v daljino, met krogle in podobno. Športni objekti bodo imeli sanitarije, garderobo in prhe. Že s tretjo fazo bo pridobljena tudi večnamenska dvorana za potrebe družbenopolitične dejavnosti borcev-aktivistov za razne seje, predavanja, občne zbornice in podobno. Seveda v programu ni zanemarljiva urejenost okolice doma.

Razumljivo je, da marsikatero podrobnost nismo zajeli v zapis. Prav gotovo pa je, da je že sedanja urejenost doma vabljiva in omogoča zelo raznoliko športno aktivnost vsem, ki so jim objekti namenjeni.

Ivo Osolnik

V duhu izhodišč zvezne konference SZDL

Programi republik in pokrajin za počastitev 40. obletnice vstaje jugoslovanskih narodov se povezujejo, hkrati pa izražajo tudi specifičnosti republik in pokrajin, so ugotavljali na minuli seji odbora zvezne konference SZDL za počastitev 40. obletnice vstaje in socialistične revolucije naših narodov in narodnosti. Zlasti pa programi poudarjajo manifestacije bratstva in enotnosti.

Na tej seji so tudi določili, da bo tudi letošnja štafeta mladosti potekala po podobnem programu kot prejšnja leta in bo tako sklepna slovesnost na stadionu JLA v Beogradu 25. maja. Menili so tudi, da je treba primerno pozornost posvetiti tudi spominu na vojaško-politično posvetovanje v Stolicah pri Krupnju, kar naj bo proslava vsejugoslovanskega značaja. S tem bomo podkrepili pomen tega zgodovinskega posveta, ki je odločilno vplival na razvoj narodnoosvobodilnega gibanja in na oblikovanje ljudske oblasti.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Kokrica - borci aktivni v DPO

Borci so še vedno aktivni tako v delegatskem sistemu kot v družbenopolitičnih organizacijah, so ugotavljali na letni skupščini krajevne organizacije ZB v Kokrici pri Kranju. Prav tako pa člani te organizacije skrbijo za tiste svoje tovariše in tovariše, ki so bolni. K njihovi dejavnosti sodijo tudi izleti v partizanske kraje, proslave in seveda, obiskovanje šol izleti v partizanske kraje, proslave in seveda, obiskovanje šol ter predavanja za mladino.

Na kokrški letni skupščini borcev je spregovoril o razvoju kraja tudi predsednik krajevne skupnosti Kokrica Mladen Mihaljinec, kar je borce še zlasti zanimalo, saj gre za nov vrtec in druge objekte, ki so kraju potrebni.

J. V.

Radovljica - ocene izvajanja nalog v lanskem letu

Na februarski seji so člani predsedstva občinskega odbora ZZB NOV Radovljica z več dopolnili sprejeli osnutek statutarnega sklepa ZZB NOV občine Radovljica in sklenili, da ga bodo posredovali vsem 20 krajevnim organizacijam ZZB NOV. Javna razprava bo potekala do sklica krajevnih programsko-volilnih skupščin, ki se bodo začele konec marca, sklenjene pa naj bi bile do konca aprila. Se pred tem, predvidoma 10. marca, bodo sklicali posvet vseh predsednikov krajevnih organizacij ZZB NOV, na katerem se bodo dogovorili o organizacijskih, kadrovskih in delovnih nalogah, ki jih morajo opraviti na programsko-volilnih skupščinah.

Predsedstvo je izreklo pohvalno oceno odnosov občinskih SIS za socialno varstvo, zdravstvo in stanovanjsko gospodarstvo do udeležencev NOB in vojaških ter vojni invalidov in njihovih potreb. Lani je bilo v dispanzerjih za borce na Bledu, v Bohinju in v Radovljici opravljeno že 1.198 preventivnih in 5.780 kurativnih pregledov, od teh prvih 2.244 in 3.539 ponovnih pregledov. V vseh treh zobozdravstvenih dispanzerjih pa je bilo lani sprejeto na zdravljenje 494 borcev. Nad 200 bolnih borcev je na njihovih domovih obiskala patrolna služba. Lani pa je bilo v naravna zdravilišča poslano iz radovljiške občine 105 upravičencev.

Stanovanjska skupnost, ki je imela tudi doslej veliko razumevanja za stanovanjske potrebe borcev, bo v 1981. letu dodelila 18 stanovanj, s čimer je skoraj povsem uspešno rešila njihovo stanovanjsko stisko.

Na seji so se dogovorili tudi o načrtovani akciji obnavljanja in vzdrževanja spomenikov, obeležij in grobišč NOB na območju občine. Te naloge po novem družbenem dogovoru sicer spadajo v pristojnost podpisnikov dogovora, vendar lani še ni bilo opravljeno ničesar na tem področju. Komisija za spomenike NOB je že poslala vsem krajevnim organizacijam ZZB NOV navodilo, da še pred iztekom tega meseca pošljejo predloge obnovitvenih akcij in predračunske stroške za 1981. leto na svojem območju. Letos bodo dali prednost obnovitvi spomenika in ruševin med vojno požgane vasi Radovna, obnovitvi ruševin in obeležij na Mošenjski planini ter ureditvi grobišča talcev v Mošnjah. Razen tega bodo v vseh krajih začeli obnavljati zbledele napise na spomenikih in obeležjih. Strokovno bo dela vodil Zavod za spomeniško varstvo Kranj, sredstva pa se bodo zbirala iz proračuna občine in v Kulturni skupnosti Radovljica.

J. R.

Savsko naselje - Letna konferenca vojaških invalidov

Na letni delovni konferenci vojaških invalidov v Savskem naselju je poročilo o enoletnem delu odbora in smernicah za bodoče delo podal predsednik Ivan Opaškar, ki je dejal, da njihova organizacija obsega vse tri KS v Savskem naselju in v njih združuje 86 članov. Kot enotna organizacija lažje opravlja delo in rešuje nastale probleme svojih članov. V krajevnih odborih ZB NOV pa imajo svoje predstavnike, ki povezujejo delo in izvajajo skupne akcije bodisi v okviru krajevnih skupnosti, mesta ali širše.

Nenehno skrbijo za bolne in ostarele člane. Tako so jih tudi pred novim letom obiskali in obdarili. Zaradi starosti in bolezni članstva so v plan dela vključili samo tisto, kar so zares sposobni narediti. Še naprej bodo pomagali članom v vseh možnih zadevah, delali v družbenih organizacijah in v vseh oblikah v KS in DS ter pripravili iz svojih vrst kandidacijske predloge za nova vodstva v sami organizaciji in v KS za naslednje volitve, ki bodo drugo leto.

Ob življenjskih jubilejih so nagradili z lepimi knjigami 12 članov. Letna konferenca pa je bila zaključena s prijetnim tovariškim srečanjem.

D. R.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Seja predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije

V torek, 31. marca, je bila v Beogradu sedemnajsta seja predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, na kateri so poleg nekaterih tekočih nalog obravnavali poročilo o delu NIRO in redakcije Četrti jul ter izdajateljskega sveta za obdobje 1979-1981, izhodišča za pripravo svetega kongresa ZZB NOV Jugoslavije, predlog kandidata za predsednika zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije ter nekatera poročila o mednarodnih zborih in o bilateralnih obiskih.

Deveti borčevski kongres bo predvidoma prihodnje leto, torej po letu jubilejev ob obletnici vstaje jugoslovanskih narodov. Priprave na kongres bodo potekale hkrati s pripravami za izvedbo volitev za delegatske skupščine družbenopolitičnih in samoupravnih skupnosti ter v času kongresov in konferenc drugih družbenopolitičnih organizacij.

Več o minuli seji in razpravi o posameznih vprašanjih pa bomo zapisali v prihodnji številki.

B. Ž. J.

France Mihelič v Velenju

V petek, 27. marca 1981, so v Kulturnem centru Ivan Napotnik v Velenju odprli razstavo akademskega slikarja Franceta Miheliča. Razstava bo odprta do 6. maja.

O umetniku in njegovem opusu je spregovorila kustosinja ljubljanske Moderne galerije Melita Steletova, v kulturnem programu ob otvoritvi razstave pa so sodelovali tudi: priznana flavtistka Irena Grafenauerjeva-Krštičeva, Mira Miheličeva in pianist Aci Bertonecelj.

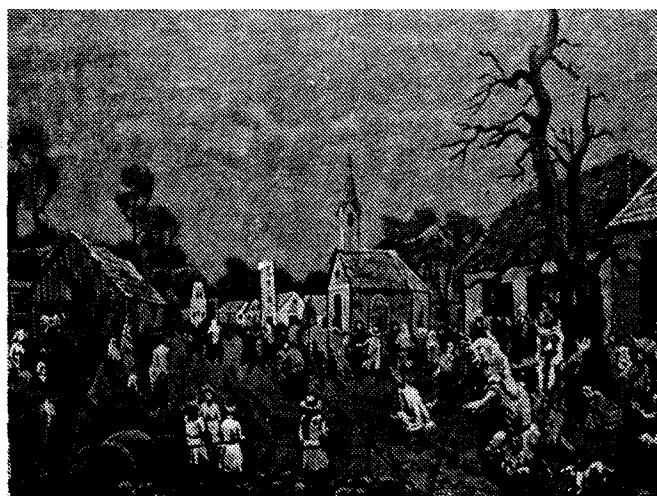
Melita Stele-Možina je v uvodu h katalogu razstave med drugim zapisala: »Druga svetovna vojna in umetnikov odhod v partizane predstavljata močno zarezo v razvoju začrtane umetniške poti, vendar je neumorno ustvarjal dalje in nastal je

opus okrog 600 risb in grafik, ki so dokument neizbrisnih doživetij vojnih grozot ter vir živih pobud za vse nadaljnje delo...

Globoko doživeta resničnost življenja, človeška osamljenost, podzavestna in zavestna groza,

vprišanja življenja in smrti, eksistence in odtujenosti, boj med umiranjem in rastjo, fantazijsko zasnovani prehodi in metamorfoze – to so glavna gibalna umetnosti Francea Miheliča.

B. Ž. J.

Stekla je »debela« nadaljevanka

Prva epizoda nadaljevanke Ustvarjanje Titove Jugoslavije je za nami. Res se ne posega v čas vojne, je pa osnova, priprava za pozorno spremljanje naslednjih epizod. Že ta prva oddaja skupnega projekta vseh jugoslovanskih televizijskih hiš daje vtis natančno opravljenega skupinskega dela. O nekaterih podrobnostih nastajanja nadaljevanke je uvodoma povedal že Janko Rudolf, o petletnem delu vrste strokovnjakov ter družbenih dejavnikov pa je v televizijski oddaji 625 spregovoril slovenski predstavnik v sosvetu nadaljevanke Franc Poglajen. Mi smo povprašali tovariša Poglajna o nastajanju in predvsem o koordinaciji dela za nadaljevanko Ustvarjanje Titove Jugoslavije malo več, saj ni pogosto, da se ob nekem večjem filmskem, televizijskem in deloma zgodovinskem projektu naloge loti toliko ljudi z vse Jugoslavije hkrati.

Res! To je prav gotovo prvi projekt take vrste in takega obsega, ki so ga organizacijsko in delovno prevzeli vsi jugoslovanski TV studiji. Enako velja za celo vrsto znanstvenikov, od zgodovinarjev do drugih. To je prva odlika te nadaljevanke. Kot drugo pa velja poudariti, da gre za dokumentarec o NOB v Jugoslaviji, s katerim smo skušali dati pregled dogajanj, vojaških in političnih, ki so bila odločilna za rast NOB in revolucije. Če tudi nadaljevanke ni zgodovina, je pa velik prispevek k zgodovini tega obdobja. Kot tretje pa je vsekakor treba poudariti mednarodni pomen te nadaljevanke. Kajti, dokumentirano podaja podobo in tudi vlogo Jugoslavije v protifašistični koaliciji, v boju proti nacifazizmu, kar se je v podobnih nadaljevalkah doslej pogosto izkrivljalo, (če ob tem omenim le zadnji bolgarski poskus izkrivljanja, ko obravnavajo NOB na območju južne Srbije in Makedonije).

Ob nastajanju te obsežne nadaljevanke ni bilo posebno velike publicitete v javnih obličjih. Nalašč?

Ne bi mogli ravno reči, da je delo nastajalo tiho, saj je bil potek ustvarjanja nenehno prisoten na sejah družbenopolitičnih organizacij v republikah in pokrajinah in je bil sosvet, ki so ga sestavljali člani iz vseh republik in pokrajin, imenovan že 1975. leta. Res pa je, da smo raje delali in šele proti izteku dela v lanskem letu nekoliko več povedali o tem po televiziji, ko je bilo že na dlani, da bo nadaljevanke lahko stekla ob štiridesetletnici vstaje jugoslovanskih narodov.

Pet let nastajanja je dolgo in hkrati kratko obdobje. Kakšne težave so spremljale nastajanje nadaljevanke?

Problemom se pri tako obsežnem delu ni mogoče izogniti. Težave so bile že s tem, kako televizijsko privlačno prikazati zbrano gradivo. Tudi pri samem zbiranju gradiva je bilo potrebnih veliko naporov, da smo ga zbrali iz cele vrste ustanov in institucij po Jugoslaviji in v tujini. Nekatere filmske arhivske posnetke iz Rima smo tako prejeli šele pred tremi meseci.

Utegne se zgoditi, da bodo borci iz posameznih predelov države pričakovali natančnejšo obravnavo posameznih dogodkov. Mi smo se držali osnovnega dogovora, da je treba predstaviti v tej nadaljevalki celotno jugoslovansko bojišče. Vsaka republika in pokrajina pa imajo možnost pripraviti nadaljevanke z ožje zajetimi dogodki. Tak predlog že obstaja in najbrž bi vsakdo, ki bi se takega dela lotil, lahko črpal izkušnje, ki smo jih dobili pri delu za »Ustvarjanje Titove Jugoslavije«.

Se vam ne zdi, da nekateri neuspehi na Slovenskem v zadnjem času (Dražgoška bitka) ne vplivajo ravno spodbudno?

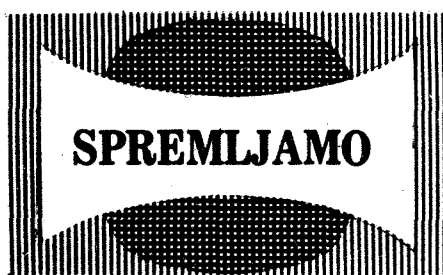
Neprijetno je res, javnost je ob delu za ta projekt upravičeno reagirala, vendar to ne bi smelo vplivati na snovanje dobrih dokumentiranih del na temo NOB. Morda bo spodbudno slišati, če vam povem, da je ostajala nadaljevanke o ustvarjanju Jugoslavije kljub zares obsežnim nalogam ves čas v okvirih prvotnega finančnega načrta in je torej dokaz, da je mogoče realno planirati tudi tako obsežne projekte.

Tovariš Poglajen, nadaljevanke si bomo ogledali in si vtisnili v spomin vrsto živih prizorov iz vojnega časa. Kaj pa tisti, ki je ne bodo videli in pa otroci, ki so še premajhni, da bi jo spremljali sedaj? Bo zanje ostala nadaljevanke nedostopna?

Obstaja predlog, da bi celotno nadaljevanke posneli na video kasete in bi jo tako lahko uporabljali kot učni pripomoček v šolah.

Ostaja nam še devetnajst nadaljevanj, vrsta zanimivih posnetkov, ki jih še nikjer nismo videli in pričevanj borcev, ki pojasnjujejo dogodke. Upajmo torej, da bo vsakdo našel v tej nadaljevalki delček tistega, kar ga posebej zanima, vsi skupaj pa, da bomo še bolje in natančneje spoznali narodnoosvobodilni boj v vseh delih naše države.

B. Ž. J.

Namenimo nekaj besed trem oddajam, ki jih je »navrgel« minuli teden: drugemu zaporednemu srečanju s ciklusom Ustvarjanje Titove Jugoslavije, spominom in pričevanjem o Louisu Adamiču ter vnovični preizkušnji ideje pod geslom »bobo bob«.

Drugo izmed dvajsetih nadaljevanj televizijskega feljtona o etapah Titove Jugoslavije se je še zmerom sukalo okoli »predodgovorov«, saj smo tokrat spremljali prerez skozi dogajanja neposredno pred odločilnim 6. aprilom. Da je šlo – hočeš nočeš – za že obče znana in kdove kolikokrat predelana dejstva, je sicer razumljivo, kajti podobnih zgodovinskih feljtonističnih povzetkov tistega časa je bilo v povojnih letih že obilo in so razpoložljivo fotografsko ter filmsko gradivo seveda že dodobra eksploitalirali. Napisa ne so bile tudi že izčrpne monografije o dogodkih in osebnostih iz tistih let, tako da od oddaje dejansko nismo mogli pričakovati česar koli novega. Doživeti nam je bilo pač le še enega izmed povzetkov, pri čemer smo se bolj kot na kaj ozirali na neizogibni kako. Ta pa nas ob gledanju druge oddaje iz velike serije ni zadovoljil. Delež filmsko razgibanih dokumentov je bil namreč v izraziti manjšini, pa še te »žive slike« so bile samo vnovič prevrteni prizori iz obče zgodovine tistih let, predvsem iz okvira nacističnih parad in vsakovrstnega petelinjenja. Dvomimo sicer, da je v naših, jugoslovanskih in srednjeevropskih arhivih mogoče najti kaj več ali kaj bistveno drugega, toda obstoječi izbor kadrov je vendarle pokazal, da si avtorja (scenarist in režiser) pri iskanju nista pretirano brusila pet. Zadovoljila sta se z linijo najmanjšega odpora in z dokaj rutinskim povzemanjem razpoložljivega gradiva.

Kar zadeva slikovno gradivo, je bilo veliko in daleč preveč prostora odmerjenega posnetkom časopisnih člankov, predvsem tistih v partijskih glasilih. Njihovi posnetki so se vrstili tako rekoč v nedogled, čeravno samo kot mimobežne ilustracije ki sicer verbalno izraženim poročilom o pomenljivosti takratnega partijskega publiciranja. Seveda nas je vsakokrat, kadar se je na ekranu pojavila fotografija kakega izmed člankov, zamikalo, da bi njegovo vsebino tudi prebrali in tako razbrali ton posameznih stališč, pri čemer pa nas je režiser vztrajno puščal na cedilu. Posnetki mnogih člankov so hiteli mimo naših pogledov in našo radovednost vsakokrat spet ukanili. Rezultat takšnega romanja je bila ne le izrazita monotonost podajanja snovi, pač pa tudi njena poudarjena formalna ilustrativnost.

Gosto besedovanje je sicer skušalo nadomestiti neizrazitost slike, a ne z velikim učinkom. Nadejali smo se namreč predvsem govornice filmsko podanih dokumentov, v precej manjši meri nas je zanimal komentar, kajti dejstva iz tistega časa so nam, kot rečeno, že splošno znana.

Oddaja, pod katero se je podpisal režiser Ilić, je izzvenela šibko, šibkeje, kot smo se nadejali. Močnejše adute v verigi pa seveda pričakujemo v naslednjih oddajah, ki se bodo tudi po logiki zgodovinske snovi približale rdeči niti celotne serije: Titu in njegovemu ustvarjalnemu pohodu skozi revolucijsko preobrazbo družbenih razmerij na jugoslovanskih tleh neposredno in v polnem pomenu besede.

Bogdan Pogačnik nam je predstavil Louisa Adamiča, čigar tridesete obletnice smrti se bomo spomnili letos. Da utegnejo ob prevladavi proslav, ki bodo počastile štirideseto obletnico vstaje, ter slavij, ki bodo namenjena Franu Levstiku, obeleževanja spominov na Louisa Adamiča izveneti kot nekoliko postranska, se zdi na prvi pogled možno, toda res je tudi, da se je tej »postranskosti« že učinkovito postavila po robu oddaja, ki jo je »sprojektiral« in realiziral neumorni Bogdan Pogačnik, saj je obstranskost Louisa Adamiča v naši zavesti krepko zdramila ter nas opozorila na veličino njegovega pisateljsko-publicističnega ter politično angažiranega delovanja v času, povezanem z jugoslovansko družbeno preobrazbo med drugo svetov-

no vojno in po njej. Tej svoji nameri je Pogačnik v polni meri ustregel, čeravno je pričevanje o Adamiču tokrat (v nasprotju s svojo internacionalno razgibanostjo) zastavil izrazito stabilizacijsko, se pravi, da je pred kamero povabil samo osebe, ki so dostopne tu, pri nas; potovanja prek oceana, v Ameriko, kjer bi zagotovo našel prenekatero zanimivo pričbo Adamičevega delovanja pa tudi njegove tragične smrti, si tokrat ni privoščil. Skoda, rečemo, čeprav to oddaje v njeni informativni nameri ni okrnilo, saj je Adamičevih znancev, poznavalcev in sorodnikov precej tudi pri nas. Avtor povzetka si je pomagal z dovolj raznorodnimi pričevanji, ki so mu za ta prvi, ilustrativni štik s spomini na Adamičovo osebnost brezskoz zadoščala. Kaže pa, da bi moralo prav leto, ko se bosta tako Adamičeva stara domovina kot tudi njegov »drugi dom«, njegov ameriški »narod narodov« intenzivno posvečala njegovemu spominu pa tudi njegovi reafirmaciji, še globlje osvetliti podobo o možu, ki je po svojih najboljših močeh uravnaval pa tudi preobračal zobe ameriško-jugoslovanskih odnosov v polpretekli zgodovini. Temu pa bi lahko, po napovedih strokovnih poznavalcev njegovega dela, ustregla predvsem proučitev, do kakršne utegne priti na predvidenem ameriškem simpoziju o Louisu Adamiču konec letošnjega leta. Tedaj bi zagotovo ne bilo odveč, ko bi se Bogdan Pogačnik s svojo ekipo podal na ameriško prizorišče in nam pripravil drugo, dopolnjeno verzijo poročila o vlogi in pomenu tega ne le slovenskega in ne le ameriškega, temveč svetovnega velikan napredne misli v času, ko so še kraljevale trdnjave idejnega konservativizma vseh vrst – v veliko izdatnejši meri, kot kraljujejo današnji.

Ne, oddaja Bobu bob ni tisto, kar je bilo z njo napovedano in kar smo si obetali. Posamezne točke, denimo tista o zgodah in nezgodah slovenskega ribiškega gospodarstva, ki jo je prispeval vselej udarni Zvone Petek, so sicer same po sebi sprejemljive in dovolj zanimive, ni pa jim mogoče pripisovati tematske veljave, kot jo terjajo nameni oddaje »brez dlake na jeziku«. V oddaji Bobu bob naj bi prišla na plan zares ključna družbenopolitična ali družbenoekonomska vprašanja naših tukajšnjih dni. Prispevki v drugem delu oddaje so že tako in tako skoncipirani nekač »od strani«, kot bolj ali manj zanimiva dopolnila k osrednji temi, kar je že samo po sebi nekoliko vprašljivo... Kritični pomislek pa zadeva vendarle osrednjo temo.

Njo je tokrat zapolnjeval izčrpen pogovor urednika Štakula z ekonomskim izvedencem Korošcem. Vprašamo se sicer, čemu se je slovenska televizija odločila za gosta iz druge republike (za odgovore v srbohrvaščini), ko nam je vendar znano, da premoremo zadostno informirane poznavalce vprašanj o družbeno-ekonomskem položaju Jugoslavije tudi sami. K temu pomisleku nas še zlasti navaja poslušalski občutek, da nam Štakulov sobesednik ob vsej svoji pogovorni verziranosti, svojemu nedvoumnemu poznavanju stroke pa tudi izraziti samozavesti svojih trditvev ni povedal ničesar takega, kar bi nam bilo stanje globlje osvetlilo in nas oborožilo za učinkovit spopad z zankami ekonomske prakse oziroma ekonomskega sistema. Iz za mreže bolj ali manj abstraktno naravnanih besed se nam ni bilo dano prebiti k razvidni sliki o tem, kaj se nam v našem družbenem jedru pravzaprav dogaja. V nasprotju s poročili dopisnikov (Gustiničiča, Jarca, Novaka), ki so bili tudi tokrat, kot že v Mednarodnih obzorjih, povabljeni k sodelovanju in so nam na kratko, jasno in otipljivo razgrnili gospodarsko, politično in socialno situacijo v »svojih« deželah (ZDA, Sovjetska zveza, Italija) – smo ostali ob pogledu sami nase izrazito splošni. Mar ni zanimivo, da znamo o ameriških, sovjetskih ali katerihkoli že tujih razmerah povedati vse tako, kot je treba, na pronicljiv, marksistično obvladan in analitičen način, v zvezi z lastnim položajem pa se skoraj po pravilu otepamo s teoremi, s splošnimi oznakami in z zamegljenimi besednimi konstrukcijami, se pravi z nerazvidno ekonomistično »filozofijo«?

Zamisel o pogovarjanju brez dlake na jeziku nemara še ni v dosegu naših rok in možgan... Ji še nismo kos? Naš »bobo bob« si bo moral prizadevati, da bo drugače kot ob prvih dveh poskusih presegel konvencionalnost pogovarjanja na ta način.

Viktor Konjar

Ob 27. marcu 1941

Dogodki v Celju

Ko je dnevno časopisje 26. marca pod velikimi naslovi razlagalo uspeh naše vlade in poudarjalo, da je Jugoslaviji s podpisom pogodbe o pristopu v trojno zvezo zajamčena nedotakljivost naših meja, je 27. marca zgodaj zjutraj prodrla v Celje vest, pred tem že tudi v Ljubljano in druga velika mesta po državi, da je general Dušan Simović ob pomoči skupine oficirjev izvršil državni udar, prisilil vladu k odstopu in sestavil novo vladu, v kateri je prevzel predsedniško mesto. Vlada je razrešila kraljeve namestnike in proglasila kralja Petra II. za polnoletnega, da je lahko prevzel vodstvo države. Toda vlada ni preklicala pogodbe o pristopitvi k trojnemu paktu.

Množice na ulicah

Da bi vlada tudi z zunanjim obeležjem prikazala zadovoljstvo naroda ob nastopu vladanja kralja Petra II., je naročila meščanskim strankam, naj priredijo v glavnih in večjih mestih manifestacije in pokažejo s tem vdanost kraljevi hiši in izrazijo soglasje z ukrepi nove vlade.

Istočasno je tudi centralni komite KP Jugoslavije natisnil in razširil letake, ki so seznanjali ljudstvo o zadnjih dogodkih v državi. Vsebinsko letakov je poudarjalo, da nova vlada ni ljudska vlada, da je doslej edino KPJ razgalila protiljudsko Cvetkovićevo vladu, in da naj nova vlada sklene pogodbo za sodelovanje s SZ.

Poznano je, da so se posebno v Beogradu, v Ljubljani, Kraljevu, Kragujevcu in še drugod v demonstracijah proti pristopu k trojnemu paktu številčno izredno močno in vplivno izkazali visokošolci – komunisti. V demonstracije so pritegnili na stotine pristašev iz vseh slojev. Demonstracije so ponekod zajele več

Dušan Kraigher, koncipient pri dr. E. Kalanu, član OK KPS Celje, je v letih 1938–1940 marsikaj naredil v korist boja proti hitlerizmu in za obrambo severne meje. Padel je junija 1943 v boju na Dobrovljah kot sekretar PK KPS za severno Slovenijo. (Muzej revolucije Celje)

tisoč ljudi. V Ljubljani so začeli študentje demonstrirati že 25. marca zvečer kljub grožnjam s puškami oborožene policije.

Živahne celjske ulice

V Celju so se začele polniti ulice z mladino, predvsem srednješolsko, že dopoldne 27. marca. Ko je beograjski radio ob 8. uri zjutraj poročal o spremembi v vladi in nastopu kralja Petra II., so bile ob pol devetih že izobežene prve zastave in kmalu je bilo vse mesto v zastavah. Trgovine so okrasile izložebe s slikami novega monarha Karadžorđevića Petra II. Prek tisoč gimnazijcev se je z zastavicami na prsih in z državnim zastavo na čelu podalo v sprevod pred današnjo kasarno Slavka Šlandra in vzklikalo vojski in kralju Petru II.

Da je potek nadaljnjih manifestacij prevzelo vodstvo vladajoče stranke, razberemo iz poročila v Slovencu (št. 72.–28. 3. 41.). Istega dne je imel dr. Alojz Voršič, tedanji mestni žu-

pan, sestanek s predstavniki vseh društev. Prisotni so bili senator Mihelčič, šef policije Vohinc in drugi. Pogovorili so se o organiziranju manifestacije.

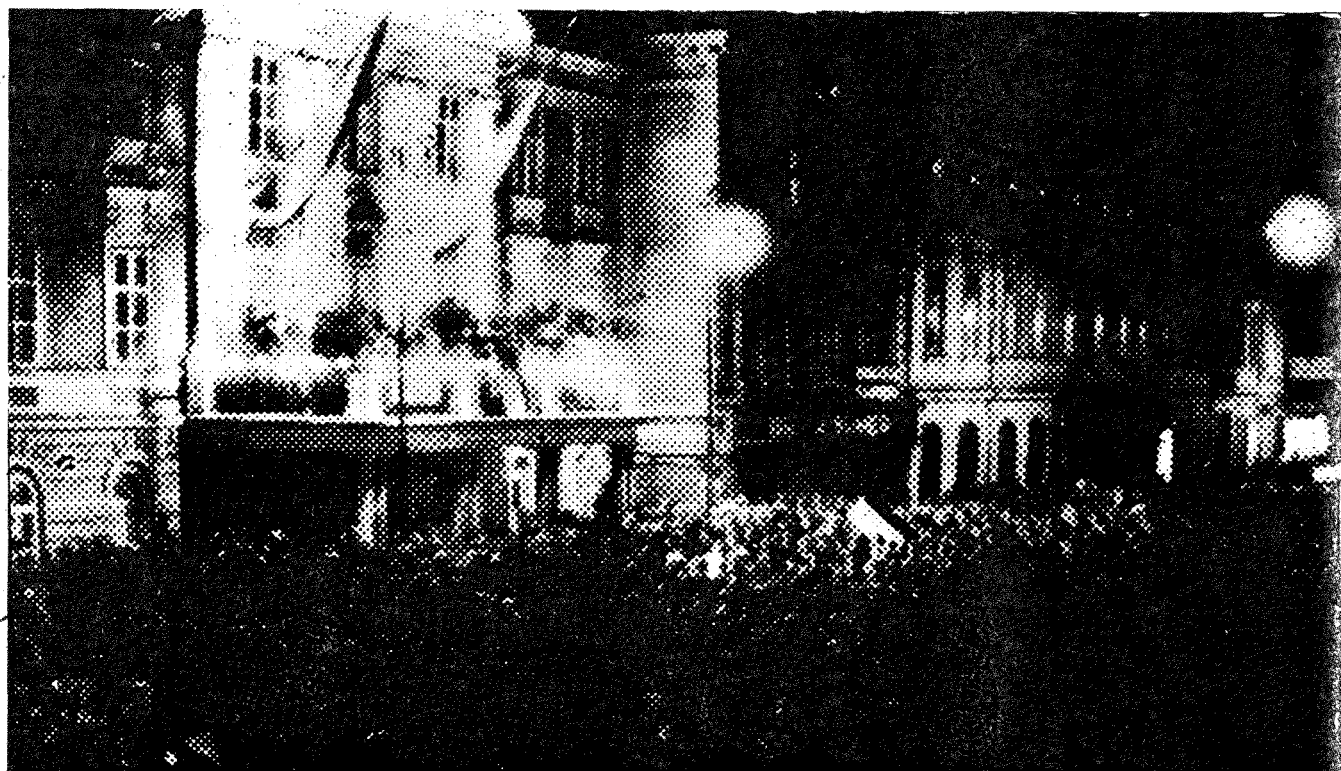
Mariborski Večer je 28. marca priobčil poročila o potekanju manifestacij v raznih krajih, predvsem iz Maribora in Celja. Za Celje je navedeno: »Ob 19. uri je krenil z Glazije po mestnih ulicah veličasten sprevod, v katerem je korakalo na tisoče pripadnikov raznih celjskih društev in ostalega občinstva ob gostem špa-

spregovoril zbrani množici mestni župan dr. Alojzij Voršič, ki je v navdušenih besedah orisal slavnosten dan, ko je naš kralj v težkih dnevih vzel žezlo v svoje roke. Za njim je govoril v imenu sokolstva starešina celjske župe Jože Smrtnik, ki je pozival narod k slogi. V imenu fantovskih odsekov (op. FF: vodstvo klerikalne stranke je po ukinitvi »Orlov« v 1929. letu ustanovilo podobno organizacijo, in sicer za fante »Fantovske odseke«, a za dekleta »Dekliške krožke«,

vedenje ni moglo biti povsod enako živahno, kot so to počeli beograjski komunisti in njihovi simpatizerji, saj bi to povzročilo takojšnjo aretacijo. Odgovornost do čuvanja partijskih kadrov je narekovala, da se je treba paziti izzivov, da ne bi prišlo do aretacij komunistov. Na dlani je bilo, da prihajajo tedni, ko bo vsak član organizacije še kako potreben. Komunisti so torej manifestirali kakor drugi državljani in tudi vzpodbujali svoje pristaše k sodelovanju. Kako potrebna

komunistov je zaradi takšnega ravnanja jugoslovanskih oblastnikov, zlasti hrvaškega dr. Vladka Mačka, bila pomorjena kot dr. Božidar Adžija in štirideset tovarišev.

Vlada generala Simovića je sicer v tistih dneh podpisala s SZ pogodbo o medsebojni pomoči v primeru ogroženosti ene ali druge podpisnice. Toda to je bil že bolj ali manj tolažilni papir brez vrednosti v tedanjem Hitlerjevem besu, ki ni mogel doumeti ravnanja in nepokorščine majhne

Manifestacije za enotnost jugoslovanskih narodov, za svobodo in proti paktu z osjo Rim–Berlin–Tokio pred poslopjem mestne občine v Celju zvečer 27. marca 1941. (Fototeka MR, Celje)

lirju gledalcev. Z Miklavškega hriba so grmeli strelji. Na balkonu mestnega poglavarstva so pričakali manifestacije zastopniki civilnih in vojaških oblasti in društev. Pred poslopjem je bilo zbranih nad 15 tisoč manifestantov. Po odigranju državne himne, sodelovali sta železničarska in pečovniška godba, je prvi

kar pa ni imelo nič skupnega z Društvu kmetijskih fantov in deklet, ki so imela svoj začetek v 1923. letu; delovala so vse do okupacije in bila skoraj povsod vodena po napredni kmečki mladini, mnogokje tudi pod vplivom KP Slovenije) je govoril prof. Mirko Bitenc. Njegove besede so bile naslovljene mladini, ki naj obljubi zvestobo in vdanost mlademu kralju.

»Bolje grob nego rob«

»Jutro« je naslednjega dne poudarilo podrobnosti iz govora Jožeta Smrtnika, ki je navdušeno vzkliknil: »Bolje grob, nego tujcu rob«, torej geslo, ki so ga že prejšnjega dne vzklikali študentje – komunisti na beograjskih ulicah.

Cepprav ni pismenih poročil o sodelovanju celjske partizanske organizacije v opisani manifestaciji, lahko zatrdimo, da sta tedanji okrožni partijski komite za Celje, Savinjsko in Šaleško dolino in mestni komite za Celje budno spremljala razvoj političnih dogodkov v tistih burnih dneh. Komunisti so imeli direktivo in so tudi dejansko sodelovali v manifestacijah. Njihovo

je bila direktiva o premišljenem nastopanju komunistov, je razvidno iz objave kraljevske banske uprave v dnevnikih. Tako je objavil Večer 28. marca tole: »Prebivalstvo je včeraj dostojno manifestiralo in pokazalo vdanost Njegovemu Veličanstvu kralju Petru II. in svojo zvestobo do države Jugoslavije. Splošne koristi zahtevajo, da se vsi takoj vrnemo na redno delo. Zato je vsako nadaljnje zbiranje in manifestiranje prepovedano.« Iz vesti Večera zvemo, da je bilo v Mariboru pet oseb aretiranih, izvršena sta bila dva napada na tujo lastnino. Vse gostilne, kavarne in javni lokali so morali biti po 20. uri zaprti.

Komunisti se zaporov niso nikoli bali, posebno če so bile žrtve smiselne in upravičene. Vedeli so tudi, da policija in žandarmerija vedno bedita nad njimi, medtem ko dopuščajo peti koloni marsikakšno početje. Tiste dni se je vodstvo organizacije spraševalo, kaj bo z njenimi zaprti člani. Ne brez razlogov. Marsikje jih njihovi kaznilniški čuvarji tudi ob vdoru okupatorjev v državo niso pustili iz ječ. Več deset

balkanske države, ki mu je vtaknila zagozo v njegov, tedaj vsemogočni vojaški stroj.

Za razmere v Celju je še treba pristaviti, da je župan dr. Voršič na slovesni seji naslednjega dne po manifestaciji v svojem nagovoru pozval mestne svetnike, naj zaprisežejo zvestobo do groba mlademu kralju. Vsi so složno zaprisegli: »Pri-segam! Živel kralj Peter II., živel kraljevski dom«!

Občinski svetniki so prisegli. Toda ko je prišel čez mesec – dva čas za zbiranje sil, ki so prinesle po štirih letih ljudstvu svobodo, je bilo v mestu le še malo tistih, ki so prej govorili o zvestobi do groba. Veliko jih je bilo izgnanih v Srbijo in na Hrvaško, vodilni člani meščanskih strank pa so se že prej pravočasno umaknili v varnejše zavetje tako imenovane Ljubljanske pokrajine. Zato so pa ravno tisti, ki so bili 27. marca na manifestaciji pred mestno hišo najmanj glasni, začeli delovati v osvobodilnem gibanju. Podpirali so OF, postali člani njegovih odborov in vstopali tudi v partizanske enote.

Franjo Fijavž

Skupina celjskih gimnazijcev pred vključitvijo v sprevod na dopoldansko manifestacijo 27. marca 1941. Večina dijakov je vojno preživela, bila zaradi svoje mladosti šele v zadnjih letih vojne vključena v NOG, le nekatere je zaneslo v nasprotni tabor. (Fototeka MR, Celje)

V Trst moramo priti pred zavezniki

Tako je bilo povelje štaba 9. korpusa. V nasprotju s tem poveljem pa so Nemci kovali naklep: uničiti partizane 9. korpusa ali jih vsaj potisniti čim dlje od Trsta. Da bi 9. korpus in njegove enote lažje dosegle cilj, sta bila ustanovljena še dva udarna bataljona 30. in 31. divizije.

Udarni bataljon 30. divizije je bil ustanovljen novembra 1944. leta na Colu. V njegov sestav so prišli mladi, vendar že izkušeni borci – prostovoljci iz vseh enot 30. divizije. Vodstvo bataljona je prevzel Karlo Maslo. Prav tedaj se je zaključevala nemška ofenziva pod imenom Rübzahl III, ki naj bi pogonila partizane na Gorenjsko. Naš, komaj ustanovljeni bataljon, je udaril v sovražno gnezdo v Vipavski dolini. Tretjega marca nas je dohitela zora na Taboru nad Crničami. Opazili smo, kako drvi strelci iz vseh strani proti našim položajem. O tem smo obvestili komandanta Masla, a nas je nahnul s strahopetci, misleč, da se nam približujejo borci našega bataljona. Res so bili napadalcu oblečeni v prav tako pisane uniforme kot mi in pokriti s kapami, na katerih so bile pritrjene peterokrake zvezde. Kmalu smo lahko ugotovili zmoto, saj smo se znašli v klesčah nemških, kozaških in četniških hord. Z vso naglico smo izbrali smer umika vzhodno od Tabora. Skalnati teren nam je nudil le slabo kritje, vsakdo, ki je zapustil zidovje hiš, je bil zadet. Šele s šarcem in dvema puškomitraljezoma nam je uspelo razbiti sovražni obroč.

Svojo nepredvidnost in z njo tudi ognjeni krst smo drago plačali: izgubili smo 15 mladih borcev. Tako boleče okrnjeni smo še v istem dnevu in noči prišli prek

Čavna, Kozjih sten, Mrzle rupe, Trebuše, Velikih Vrš, Cepovanskega dola v Zgornji Lokovec. Po vseh teh vaseh, koder je potekala naša pot, so Nemci postavili svoje postojanke, zato pa so nas domačini v Zgornjem Lokovcu začudeno in z bojaznijo gledali. Čeprav sem tam domačin, mi niso zaupali, in sem le s težavo dobil za borce nekaj krompirja in slanine. Še preden smo uspeli krompir skuhati, smo morali dalje. Prebili smo se še globlje v zaledje.

Po končani predzadnji nemški ofenzivi smo izpopolnili bataljon in se prek Vipavske doline uspešno povzpeli na Kras. Zašli smo v pravo mravljinsko nemških, italijanskih in četniških postojank. Domačini so bili prijetno presenečeni nad modrimi uniformami naših jurišnikov, toliko bolj pa so bili osupli Nemci nad elitno in z brzostrelkami oboroženo udarno enoto. Z vso vneto smo napadli, se umikali in zopet napadli. Dne 21. marca smo pri Bajti napadli nemško kolono. Na bojišču je obležalo 18 nemških vojakov; dne 30. marca smo skupaj z udarnim bataljonom 31. divizije razbili nemško kolono pri Zagorci; dne 5. aprila smo – združena bataljona – napadli kozaško postojanko v Gorjanskem. Postojanke sicer nismo razbili, a so kozaški takoj, ko se je zdanilo, odnesli pete proti Trstu; 15. aprila smo pri Svetem uničili nemški kamion in posadko; 20. aprila smo pri Jamljah uničili nemško izvidnico 9. mož in zaplenili več orožja; 23. aprila smo priskočili na pomoč napadanemu bataljonu druge brigade VDV pri Gabrovici in s skupnimi močmi pogonili v beg več kot 200 Nemcev. Našim uspehom je pomagala neprecenljiva pomoč prebivalstva

Krasa. Na vse načine se je trudilo za naše dobro počutje. Povsod nas je čakala pripravljena hrana, naše torbe niso bile nikdar prazne, pravočasno so nas obveščali o sovražnikovih premikih, dekleta so pogosto prirejala mitinge.

Zadnji dnevi aprila so bili res pravi pasji dnevi. Reševalo nas je le spretno izmikanje in natančno obveščanje domačinov. Vsak korak je za nas predstavljal novo nevarnost.

Prav sredi te četniške poplave smo začeli zaključne boje za Trst. Dne 29. aprila smo prišli v Voglje in mimo grede pregnali iz vasi fašistično posadko. V Vogljah nas je dohitela brigada Srečka Kosovela. Iz vrst raznih enot 9. korpusa so mojemu bataljonu dodelili še 30 borcev, tako da je sedaj udarni bataljon imel sto borcev. S to

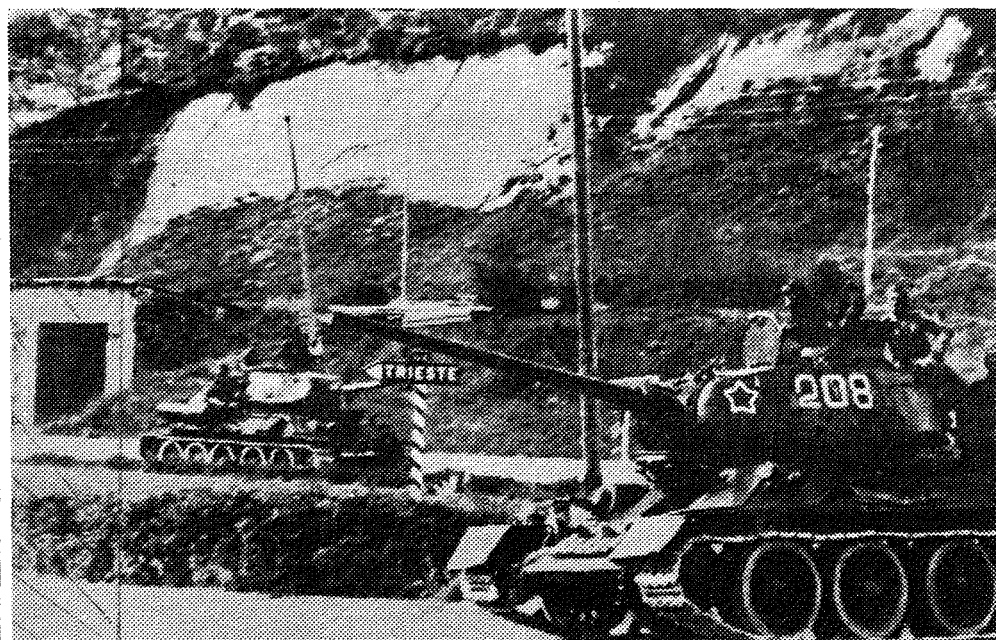
skupino je v bataljon šel tudi Lado Ferluga-Cvek. Tako okrepljeni bataljon je v naskoku zavzel Repentabor. Naslednjega dne nas je Cvek vodil proti Opčinam. Na Poklonu smo zajeli še nemško zasedbo na uroku ceste Repentabor – Opčine, ki je imela nalogo minirati cestni usek. Položaje pred Opčinami smo nemudoma prepustili Bazoviški brigadi in v pravem diru smo se morali zopet vrniti v Repentabor, kjer nas je že čakal ukaz za odhod v Trst. To nalogo so zaupali Ladu Ferlugu-Cveku, ker je dobro poznal pot. Ukazano je bilo, da mora bataljon priti mimo vseh sovražnikovih zased v Trst, pognati z ulic Nemce, zasedati prefekturo, mestno hišo in vse druge pomembne točke v mestu. Izbrali smo smer Fernetiči – Orlek – Grapejski vrh. Močne nemške kolone iz smeri

Sežana-Trst so nas zadržale le za kratek čas. Izkoristili smo minirano cesto in takoj po eksploziji pospešili pohod kar pod železniškim mostom in tako prišli v Orlek. Stopoma smo že naleteli na naš prvi tank, kar nas je še bolj opogumilo. Prebivalci so nam kar med potjo ponujali mleko. Pri pohodu na Grapejski vrh so nam Nemci iz Bane »poslali« pet min. Padle so prav v sredino naše enote, vendar na srečo niso eksplodirale. Z Grapejskega vrha, kamor smo dospeli 30. aprila zvečer, smo lahko opazovali potek bojev naših enot od Bazovice do Občin. Po kratkem odmoru – počakali smo, da se je stemnilo – smo se spustili v vas Gropada, kjer smo dobili nekaj skopih podatkov. Mimo straž, zased, minskih polj in sovražnikovih postojank smo se priplazili v Lonjer, šli

dalje na Katinaro in mimo Škilanov dospeli v Center Trsta. Prvega maja, še preden je napočil dan, smo obkolili vojašnice Vittorio Emanuele v ulici Rossetti. Na obzidju vojašnice smo ugledali cev pri cevi pušk, puškomitraljezov in drugega orožja. Besedo sta tedaj prevzela Cvek in naš obveščevalec Kis. Iz stražarnice je Cvek v tržaški italijanščini pozival posadko na predajo. Z močnim glasom jim je povedal, da smo mi le predhodnica brigad 9. korpusa in enot četne armade. Dal jim je na izbiro predajo ali popolno uničenje. Proti pričakovanju so se sovražniki zelo hitro odločili za predajo. Razorožili smo nad 700 vojakov. Med ogromnim bojnim vrvežem so bili tudi štirje lahki tanki. Po akciji v ulici Rossetti se je začel pravi poulični lov. Za vsakim vogalom smo presenečali nemške patrulje. Kmalu je bil sovražnik primoran ostati v kasarnah. Operacije so potlej potekale še hitreje. Lado Ferluga-Cvek nas je na pomembne točke prevažal kar s tovornjakom. Bataljoni, formirani znotraj Trsta, so se dodobra oborožili z zaplenjenim orožjem. Drugega maja so bili Nemci že stisnjeni le še v nekaj odpornih točkah, ki so jih 3. maja prisilile k predaji enote 4. armade. Ko so 3. maja dospele v Trst predhodnice anglo-ameriške vojske, so na veliko začudenje srečale tu partizane namesto Nemcev.

Če je bil naš ognjeni krst nadvse žalosten, so bili vsi drugi podvigi presenetljivi. V poročilu 30. divizije 9. korpusu je zapisano, da je bila akcija udarnega bataljona za Trst pravecni podvig. To še toliko bolj, ker smo izšli iz teh bojev brez žrtev.

Mirko Šuligoj

Tanki jugoslovanske armade vozijo proti Trstu

3

Medtem se je rojevala nova, svobodna domovina. In uporna misel vojnega ujetnika je domovino brez tavanja našla in se ji predala z vsemi dejanji in hotenji.

Stalag XI B Fallingbostel

Neprehodni, nad dva metra visoki kolobarji in spleti boječe zice, visoko nad žico gospodujoče stražarnice, opremljene z reflektorji, sirenami in mitraljezi – to je zunanje obeležje vojnoujetniškega taborišča. Včasih zareglja neke ob žici strojnica. Nikoli se ne ve, ali tja v tri dni, ali zares. Znotraj tega sistema, ubijalskega po svojem značaju, tičijo lesene barake. V vsaki baraki mrgoli po nekaj sto prebivalcev, vojnih ujetnikov.

Taborišče XI B je ležalo kilometer od Fallingbostela, miroljubnega klimatskega zdravilišča, domujočega ob rečici Bohme. Rečica, zgubljajoča se v nešteti skrivnostnih tolmunih, se je iztekala po več kilometrih v reko Allero. Allera je predstavljala široko, proti severu izpeljano vodno pregrado. Ob njej so proti koncu vojne na fronti zadnjič spregovorili topovi.

Osem kilometrov proti zahodu leži mestoce Walsrode. Ujetniki so ga poznali zaradi tovarne municije, kjer so morali delati (nasprotno določilom mednarodne konvencije o vojnih ujetnikih, sklenjene po prvi svetovni vojni v Ženevi, in ki je veljala tudi za tretji rajh) in so trepetali prd bombardiranjem.

Petdeset kilometrov južno od taborišča leži Hannover. V zadnjih vojnih letih je skoraj vsako noč zažarelo nebo nad juž-

nim obzorjem, ob zamolklem, oddaljenem bobnenju. Ujetniki so vedeli: ha! – zavezniški bombniki pozdravljajo Hannover.

Slabih trideset kilometrov proti vzhodu – zloglasni Bergen-Belsen.

Taborišče XI B Fallingbostel je bilo priplepljeno ob asfaltno cesto, ki se je zgubljala proti severu v »smrtno nevarni cono«. Za takšno je veljalo približno štiristo kvadratnih kilometrov razsežno območje, razpeto nekako med vasmami Dorfmark, Kettenburg, Ebbingem; po planjavah, ki so tja na sever do Neuenkirchena bile brezupno puste in skoraj nenaseljene, je vežbala nacistična vojska vseh suhozemnih rodov ostro streljanje.

Onstran asfalta je stalo mesto kasarn enajstega hannoverskega vojnega področja. Tam so prezimovale, tam so si celi le rane izmoggane hanoverske divizije po prihodu z ruske fronte.

Taborišče je bilo preobljudena babilonska vas. Poljaki, Francozi, Belgijci, Jugoslovani, Sovjeti, Italijani, Angleži, Američani, Čehoslovaki, Holandci. Enkrat celo en Kitajec. In seveda Nemci kot gospodarji in zapovedniki. Res, pravi Babilon. Znotraj je seveda vladala trdna kontrola. Vsak ujetnik je bil oštevilčen, zaznamovan v kartoteki taborišča in v mednarodnem ujetniškem registru v Ženevi. Ujetniška taboriščna številka je bila temeljna eksistenčna prvina, visela je vsakemu ujetniku okrog vratu, izpisana na lesenih tablicah.

Kdor je bil po sili razmer enkrat zapisan barakam v žici in množici raznorodnih ljudi, nametanih skupaj z vseh vetrov, se je moral odreči vsemu, kar je dehtelo po kakršni koli sledi osebne svobode civilizata. Na privilegije civilista v kakršni koli

obliki je moral pozabiti. Za nostalgijo je bilo v žici prav tako malo prostora kot za smoking in cilinder. Nad vsemi ujetniki je kraljeval taboriščni režim, režim podrejenosti potolčenega drugorazrednega človeka velikemu rajhu. Podrejenost je bila popolna. Premaganec ne more in ne sme biti vojak, kaj šele junak svoje, premagane, bivše domovine. Premaganec je bil določna stopnja fizične sile, izmerjene pri nacističnem zdravniškem osebju. Manjvrednost premaganca je podčrtoval surovi, k fizičnemu nasilnežu stilizirani kult nemških komandirjev barak, stražarjev in taboriščnih komandantov, nasilnost pri izvajanju apelov, pri preštevanju, pri razporejanju na delo, pri preganjanju v kopalnico in razkuževalnico. Parada nasilja na vsakem koraku. Pa tudi med ljudmi ujetniki so se skovali posebni odnosi na podlagi pehanja za boljši prostor na pogradu in pri mizi, na živčnosti spopadov pri delitvi hleba kruha, ob prekupčevanju s kruhom in z dobrinami iz pošiljk Rdečega križa. Kdor se v labirintu drobnega egoizma in osebnega kratkometražnega nasilja ni znašel, je bil obsojen na večjo lakoto in na slabše počutje od drugih, na živčne in prebavne motnje, na manjvredno ime med soujetniki in na njihovo nagajanje brez predsodkov.

Toda v takih pogojih se je kovalo tudi pristno tovarištvo. Oblikovala so se ista hotenja in pogledi v bodočnost. Vznikla je zavest o višji obliki človekove eksistence nad sebičnostjo posameznikov in skupin, zavest o tisti obliki, za katero je vredno tudi kaj storiti in tvegati, podtalno se nasilju upreti, bojevati se.

Odtlej minevajo štiri desetletja. Ko gledam nazaj v tisto dobo, se mi zdi, da smo nekatere dogodke pravkar šele prešli, ko

Vlado Kresnik

Zapiski iz vojnega ujetništva 1941-45

Lep spomin

Bil sem borec zaščitne čete pri 15. diviziji. Čeprav se po navadi največkrat spominjam le težkih časov, ki sem jih preživel skupaj z drugimi borci, ne bom nikoli pozabil gostoljubja, ki so ga nam izkazali sotovariši v štabu. Takrat sem bil skupaj s štirimi borci v zasedi nad vasjo Stavča vas pri Dvoru na Dolenskem. Snega takrat ni bilo, vendar je bilo precej hladno. Ko sem razmišljal, kako bi bilo tega dne doma ob pripravah na praznovanje novega leta, je prišel k nam kurir.

Rekel je, naj pridemo posamezno v štab, kjer nas bodo pogostili. Najprej nisem verjel, da je to res. Mislim, da je kaj narobe in nas zato kličejo. Toda kurir je zatrjeval, da nas resnično vabijo. Kot vodja zasede sem šel najprej jaz, da bi videl za kaj gre.

Kakor je navada, sem se najprej malo uredil, za tem pa stopil v štab. Po pozdravu je pristopil k meni komandant divizije, Milan Tominc in mi čestital za novo leto, za tem so mi postregli z jestvinami, potem so mi dali še zajemalke, s katero sem lahko zajel vino kar iz škafe.

Kaj takega nisem pričakoval niti v sanjah. Zato se še danes prav rad spominjam tega dogodka. Povem naj še, da je to lep primer, kako so skrbeli za nas borce naši vodilni tovariši, ki niso pozabili na nas takrat, ko so se lahko za trenutek sprostiti.

Karel Kranjc
Maistrova 2, 11. Bistrica

Grižljaj kruha

Tudi po dolgih letih človek težko pozabi na dogodke, kakršni sicer v današnjih dobrih časih skoraj nič ne pomenijo, a pred leti, ob koncu druge svetovne vojne, so bili še kako pomembni. Kos kruha in košček slanine, razdeljene na deset sestradanih ljudi, je bil prvi grižljaj po štiridnevem pohodu, brez vsake hrane, grižljaj, ki je pomenil vrnitev v življenje.

Po štirih dneh pohoda, v času evakuacije koncentracijskega taborišča Flossenbürg na Zgornjem Bavarskem v aprilu 1945, so nas izčrpane in onemogle osvobodili Amerikanci pri vasi Weterfeld, na cesti proti mestu Cham. Tavalj smo tam okoli in naša skupina kakih desetih Slovencev je naletela na Poljaka, vojnega ujetnika, ki je bil zaposlen na bližnji kmetiji. S seboj je imel malico in to nam je ponudil. Bil je kos domačega kruha in košček slanine. Še danes ne morem razumeti, kako je mogel naš tovariš Tone Žvan iz iz Bohinja tako točno narezati, s slabim nožem, kruh in slanino tako da je vsakdo izmed nas, dobil grižljaj kruha in za ocvirek slanine. To je bila po štirih dneh prva hrana, ki je prišla v naša presušena usta na tej dolgi poti od Flossenbürga do Weterfelda pri Chamu, kjer smo bili osvobodjeni. Seveda ne smemo pozabiti, da smo že iz taborišča odšli sestradani in izmučeni, in zato ni čudno, da je bilo med potjo toliko naših tovarištev postreljenih, ker niso bili več sposobni za težko hojo.

Hvaležni smo bili dobremu Poljaku, posebno še zato, ker nas je potem odvedel do kmetije, kjer je bil zaposlen. Preskrbel nam je košaro krompirja, katerega smo potem pekli v gozdčku ob cesti, kjer smo bili osvobodjeni. Proti večeru nas je omenjeni Poljak poklical in nam pripravil ležišče v senu. Prinesel je tudi lonec toplega mleka in tako smo res v miru preспали prvo noč po osvoboditvi. Zjutraj nas je gospodar, že priletni možakar, poklical in nas povabil v kuhinjo.

Tu smo dobili vsak skodelico tople mlečne kave, na mizi pa je bila tudi velika skleda kuhanega krompirja (običajni zajtrk na kmetih na Bavarskem), kar vse nam je šlo še kako v slast. Tudi za na pot je ta kmet dal vsakemu kos domačega kruha.

Tako smo se po dolgih mesecih in letih zopet enkrat do siteda najedli pri ljudeh, ki so ohranili čut do sočloveka, njim popolnoma tujega. Grižljaj kruha, ki danes skoraj nič ne pomeni, pa mi bo ostal za vedno v lepem spominu.

Srečko Šorli

Naši partizanski znaki

Partizan s puško

Velik borčevski mimohod leta 1969 pred predsednikom Titom v Velenju je bila zadnja priložnost, da se je v severovzhodni Sloveniji videlo toliko bork in borcev ter aktivistov s pripetimi odlikovanji. Pripeli so si svoja borčevska in delovna odličja in – zanimivo – nekateri tudi znak slovenske strelske zveze. Uraden naziv znaka, ki so ga nosili, je »spominska značka za tekmovalce ob dnevu vstaje Slovenije« in ga zaradi pomena in likovne izdelave lahko mirno uvrstimo v našo rubriko.

Za vse podatke v zvezi z znakom Strelske zveze Slovenije s tekmovalci ob dnevu vstaje slovenskega naroda moram biti hvaležen dolgoletnemu funkcionarju strelske zveze tovarišu Jerneju Marnu-Mirotu iz Ljubljani. Brez njega bi mi bil znak velika uganka, kot je marsikomu, ki se na tak ali drugačen način sreča z njim. Na medalji je namreč lepo upo-

Strelski znak za tekmovalce ob dnevu vstaje slovenskega naroda

dobljen borec, ki meri s puško, nad njim je peterokraka zvezda in letnici 1941 ter 1945, pod njim pa lovorjeva vejica z datumom 22. VII. in kratica SZS. Ni treba posebej razlagati, da je 22. julij praznik naše vstaje, SZS pa pomeni Strelska zveza Slovenije. Ker ni nobene druge letnice, bi se dalo sklepati, kot da gre za odličje za določene medvojne zasluge, vendar ni tako. Spominski znaki za tekmovalce ob dnevu vstaje so bili izdelani leta 1956 ob 15-letnici vstaje. Izdelanih je bilo približno od sedem do osem tisoč znakov in so bili do leta 1961 vsi razdeljeni. Takrat so pošli. Do znaka je bil upravičen vsakdo, ki je na množičnih tekmovalnih v streljanju z vojaško puško v ležečem položaju dosegel približno 65 od 100 možnih krogov. Tekmovalci so organizirali okraji in kasneje občine. Osnutek za znak je izdelal umetnik Dore Klemenčič-Maj, same znake pa graver Kocutar iz Ljubljane. Zanimivo je, da obstaja več različic sicer enotno oblikovanega znaka. Večinoma so iz močnega bronu, nekatere pa tudi iz precej tanke pločevine. Razlika je tudi v obesku. Najpogostejši so znaki, ki vise na pokončnem rdečem traku, ki ima na vrhu medenina-sponko za pripenjanje. Manj je znakov, kjer je obesk iz kovine in izdelan v obliki in barvah slovenske zastave. Ti znaki so zelo lepi. V svoji zbirki imam tudi znak, ki visi na rdečem traku in je srebrne barve in samo kovinsko zastavico-obesk, ki je tudi srebrne barve. Ali je šlo morebiti za različne stopnje znaka?

Pri odličjih Strelske zveze Slovenije je pošteno, da vsaj mimogrede predstavimo še eno zelo lepo odličje. Ker ga nimam, ga nisem imeli na razstavi Odlikovanja in znaki na Slovenskem in tudi njegove fotografije ne moremo objaviti, z njim sem se srečal samo v Muzeju ljudske revolucije v Ljubljani. V depozitu hranijo odlikovanja pokojnega Borisa Kraigherja in med njimi je tudi medalja za zasluge pri razvijanju strelskega športa. Te medalje so bile prvič podeljene ob 10-letnici osvoboditve leta 1955. Mirno jih lahko uvrščamo med naša najlepša odlikovanja. Tudi zanje je izdelal osnutek Dore Klemenčič-Maj. Na medalji, ki visi na pokončnem modrem traku, je upodobljen na eni strani partizan s puško in na drugi Vidmarjeva hiša v Ljubljani, kjer je bila 27. aprila 1941 ustanovljena protimperialistična, kasnejša Osvobodilna fronta slovenskega naroda. Medalje so imele zlato, srebrno in bronasto stopnjo. Likovne upodobitve na teh medaljah in na prej opisanem znaku dovolj zgovorno pripovedujejo o tesni povezanosti strelstva s partizanskim izročilom.

Janez J. Švajncar

da je vse skupaj bilo včeraj. In vendar je videti obdobje ujetništva z današnje perspektive drugače kot takrat. Povojna leta so kovala svojo prizmo, ki je po svoje dopolnila pogled na današnji svet. Kam, v kaj so se iztekla življenja bivših vojnih ujetnikov?

Obračam strani albuma. Narejen iz materiala taboriščnega rentgenskega laboratorija, potujoč skozi razna skrivališča, je nekoliko pomečkan, natrgan, a vseeno zgovoren. Obrazi tovarišev in soborcev zro s slik, narejenih največ iz potemnelega rentgenskega papirja. Nekaterih tovarišev ni več med živimi.

Že v prvih letih po vojni sem začel sestavljati zapiske iz vojnega ujetništva. Spoznal pa sem, da vojno ujetništvo v družbi, ki je zaorala močne brazde obnove in socialistične preobrazbe, pa oznaka »ujetnik« nimata zvenka. Vojno ujetništvo je veljalo kvečjemu za osebno melodramo tistih ljudi v žici.

Danes priobčujem zapiske na pobudo drugih. Pišem jih s posebnim čutom odgovornosti do Vojnega Ujetnika. Pišem jih zato, da bi povedal, da vojno ujetništvo ni bilo samo osebna melodrama ljudi v žici. Bilo je prispevek k skupnemu boju zoper fašizem. Ta obrobni zapisek bi naj veljal tistem družbenim vremenoslovcem, ki so menili, da so samo oni bili del kontinenta. Nihče od nas si tiste usodne dni, ko je na nas zgrmela z vseh strani jeklena fašistična armada, ni mogel po prosti volji izbrati področja svojega bodočega delovanja. Če bi to bilo možno, bi večina ujetnikov s puško v roki partizanila po naših tleh.

Predvsem pa naj se z zapiski oddolžim spominu na tovariše v taboriščni žici. V spomin nanje. V spomin na tiste tovariše,

ki so po vojni v zadregi poskušali potrkati zdaj na ta, pa na ona vrata v skrbi za svoje upokojske dni. Pa tudi tistih, ki so v povojnih letih pozabili pohiteti pred okinčane odre, kjer so podeljevali spomence in druga odličja. Naj jim morda tile zapiski služijo kot pričevanje, da je Vojni Ujetnik, stlačen na ozemlje nacističnega tretjega rajha, prerasel pomen delovne sile za rajh, ker je s svojo nesinhronizirano prisotnostjo, s svojim pasivnim odporom, posebej pa s svojim organiziranim podtalnim uporom nagrizoval vsak dan, vsako uro, vsako minuto od znotraj tisti sovražni nacistični planet, ki bi za svoje vseuničujoče namene moral imeti predvsem eno: popolno enodušnost zraka in zemlje, ljudi in živali, polj in tovarn. Kolikšna utopiija, utopiija grandomana! Da enodušnosti ni bilo, je skrbel tudi Vojni Ujetnik. Zavestno programsko ali spontano je bil Vojni Ujetnik teritorialni del nemškega odporiškega gibanja.

Da, odporiško gibanje stalaga XI B. Kako se je že začelo?

Ujetništvo pomeni nasploh stanje izjemne množične vzbujenosti. Občutki razoroženosti in poteptanosti, izdanosti in ujetosti, izolacije na tujem ozemlju in podvrženosti povračilnim ukrepom silijo ujetnike sami po sebi v brezkončen niz vedenjskih vzorcev strahu in otopelosti, mrznje, maščevalnosti, napadalnosti. Znotraj vsake vojske, naj je bila na videz pred ujetništvom še tako monolitna, se v ujetniški žici naenkrat pojavijo strahopetci vseh odtenkov, od mevže do klečeplaznika in delikventa, na drugi strani seveda ljudje brez strahu, trmasto in neposlušne osebe, pa tudi nacionalheroji in vsiljivi

odrešeniki naroda. Pestrost znotraj ujetniške množice je svojevrstna. Po svojem bistvu je delovala sredobežno.

Politično, zlasti pa revolucionarno usmerjanje in delovanje med ujetniki, ki ni izhajalo iz gornjega dejstva, je bilo obsojeno na neuspeh. V ujetniških taboriščih je zato uspeval odpor, ki so ga oblikovali ujetniki sami. Poskusi od zunaj, iz ujetnikov narediti aktivno, udarno politično-revolucionarno silo, so praviloma spodleteli (primeri: direktive Kompartije, prihajajoče iz Francije; priprava splošne vojnoujetniške vstaje pod geslom: brat-ska zveza vojnih ujetnikov »Borba«. Oboje glej podrobneje v besedilu).

Brez dvoma so ujetniško in taboriščno psihologijo obvladali Nemci. Izkušnje, ki so jih nabirali v koncentracijskih taboriščih od leta 1939 dalje, so uporabili v ujetniških taboriščih. V nacistični privid »novega reda«, ki so ga razpeli nad taborišči, so vgrajevali sleherni možnost, ki bi delovala med ujetniki sredobežno. Ujetnike razkrajati v medsebojno sprte skupine, to je bila njihova metoda pri obravnavanju ujetnikov. Nemci so ustvarjali in krepili situacije, ki so podžigale mednarodno nestrpnost v taborišču (na primer nogometne tekme med nacionalnimi moštvii; pri tekmah je prihajalo do incidentov med nacionalnimi skupinami taborišč. Nadalje favoriziranje določenih nacij na račun drugih, na primer pri politiki delitve miloščne Rdečega križa in drugih humanitarnih institucij, kar je ustvarjalo razlike med »preskrbljenimi« in »siromašnimi« nacijami; uspešnost tovrstnega favoriziranja je bila razvidna iz dejstva, da so »siromašni« hodili po barakah »bogatih« prat perilo, pometat in pospravljat, za nagrado pa so dobili nekaj piškotov. Nastajal je

mit o izkoriščanju nacije po drugi naciji).

Jugoslovanskim vojnim ujetnikom je nemška vojaška administracija ponudila cel niz možnosti za njihovo razhajanje. Možnosti so obstajale iz »nove opredelitve«: opredeliti se za »volksdeutscherja« (za pripadnika nemškega naroda); opredelitev za »eindeutschungsfähige Slovence« (za Slovence, ki je sposoben ponemčenja); opredelitev za pripadnika NDH (»Nezavisne države Hrvatske«); opredelitev za prebivalca nemškega Banata; opredelitev za prebivalca »Ljubljanske province« in s tem za fašistično Italijo. In ne nazadnje: opredelitev podoficirjev, da se vključijo v proizvodnjo za zmagoviti tretji rajh (proti mednarodni konvenciji o vojnih ujetnikih). Skupno geslo navedenih variant je bilo: opredelitev »za« novi red tretjega rajha.

Pro-rajhovsko odbiranje je izpolnilo prve mesece ujetništva Jugoslovancev. Vmes je (junija 1941) prišlo do vključitve Sovjetske zveze v vojno. Prvotni iluziji, da bo sovjetska armada nastopila nezadržno osvobodilno pot po Evropi, je kmalu sledila neohrabrujoča realnost: nacistične armade so nezadržno prodirale na tuja ozemlja.

V jugoslovanskem delu taborišča se je pojavil dvometrski spomenik iz kamena in betona z napisom:

Zur Erinnerung an den Kampf des deutschen Volkes um seinen Lebensraum.

Erbaut vom III. jugoslawischen Kriegsgefangenenbataillon 1941.

(V spomin na boj nemškega naroda za življenjski prostor. Postavil III. jugoslovanski ujetniški bataljon 1941)

Se nadaljuje

MIKLAVŽ

Koroški borci so obiskali učence

Pododbor koroških partizanov v Mariboru je pripravil v osnovni šoli Bogdana Tuška v Miklavžu pri Mariboru, srečanje s tamkajšnjimi učenci, pionirji, ki so se, mnogi verjetno prvič, srečali z nekdanjimi borci za svobodo. V knjižnici šole so se zbrali mladi delegati pionirske in mladinske organizacije kot tudi nekateri izmed učiteljev in mentorjev in ravnatelj šole Franjo Šilec, ki so nekdanjim partizanom s Koroške pripravili tudi nad vse prisrčen sprejem, združen s kulturnim programom.

To je verjetno edinstven primer, da se je neka organizacija borcev in aktivistov NOB odločila, da gre v neko šolo, da se takole na skupnem srečanju spoznajo med seboj. Naj sicer takoj uvodoma omenimo, da je v prisotnosti mladih predsednik pododbora koroških partizanov Rudi Roter, doma sicer iz Zerjave, sedaj živi v Mariboru, podelil najzaslužnejšim partizanom in ilegalcem zlata odličja, spominski zlati znak KOROŠKA 1941-45, ki so jih prejeli: dr. Marija Ramšak, znana partizanska zdravnica iz Črne, Mira Dobršek, ilegalka, Zmago Krasnik, komandant in Filip Lesnik, komandir partizanske čete.

Po podelitvi teh priznanj, kajti mnogi so jih prejeli že v začetku lanskega leta (1980), je sledilo tovariško srečanje. Borci so mladim pripovedovali o svojem delu, bojih, ki so se jih kot borci NOV udeležili ne samo na Koroškem, ampak tudi povsod drugje, in zanimiva je bila pripoved Rudija Roterja, ki je mladim med drugim pripovedoval o tem, kako je dobil puško, ki je bila celo večja, kot je bil sam, kajti k partizanom je odšel, ko mu je bilo vsega petnajst let.

Na tem srečanju z mladimi so med drugim predlagali, da bi ustanovili novo bralno značko Karla Prušnika-Gašperja, znanega borca s Koroške, onstran meje, ki je umrl 16. marca 1980. Nasilci te akcije pa bi bili dijaki ravenske gimnazije v sodelovanju z dijaki slovenske gimnazije v Celovcu ter kulturna skupnost in študijska knjižnica na Ravnah. Namen te bralne značke bi bil, da bi mladi še bolj spoznali revolucionarne tradicije NOV. Značko bi seveda dobili le tisti, ki bi tekmovali v poznavanju zgodovine NOB. Značke bi bile bronasta, srebrna in zlata.

Rudi Roter je mlade seznanil, da je pokojni koroški borec Karel Prušnik - Gašper napisal knjigo, ki nosi naslov Gamsi na plazu ter pripoveduje o bojih koroških borcev za svobodo onstran meje. Sedaj je izšla knjiga že tudi v nemščini, natisnili pa jo bodo tudi v srbohrvaščini. Prav tako pa bo izšel še tretji ponatis v slovenščini.

Razveseljivo je, da so bili učenci OŠ Bogdana Tuška v Miklavžu takoj navdušeni nad tem, da bi lahko tekmovali v pridobivanju bralne značke tega znanega koroškega borca. Takoj so izrazili željo, da bi radi navezali stike z drugimi šolami, posebno z ravensko gimnazijo, da bi tekmovali in ne nazadnje, da bi se še večkrat srečali tudi s koroškimi borci. Z ravnateljem šole je bilo dogovorjeno, da bodo koroški borci spomlad obiskali učence te šole ter jim bodo pripovedovali o razvoju partizanstva in bojih na Koroškem; to še posebej, ker se je druga svetovna vojna na Balkanu končala prav na Koroškem.

Šolarji pa so koroškim borcem tudi obljubili, da bodo poizvedovali, če je kje v njihovi sredini še kakšen borec, ki se je bojeval na Koroškem. Pa še eno zanimivost smo zvedeli. Ravnatelj šole je namreč povedal, da imajo na šoli posebej odbor, ki ima med drugim nalogo, da zbira knjige, ki jih nato odstopijo osrednjemu odboru koroških partizanov, ki ima sedež v Ljubljani, da jih le ta nato podeli eni izmed šol na slovenskem Koroškem, kar je res vredno pohvale, zlasti pa, da bi temu primeru sledile še druge šole na Slovenskem.

FRANJO HOVNIK

SLOVENJ GRADEC

Kulturni program invalidov

V okviru praznovanja mednarodnega dneva invalidov je kulturna skupina Društva invalidov Slovenj Gradec pripravila pester program v domu oskrbovancev v Črnečah pri Dravogradu.

Moški pevski zbor društva je pod vodstvom pevovodje Janeza Kolariča pel partizanske in narodne pesmi. Igral je tudi trio Invalid in Jože Kumer, medtem ko je folklorna skupina iz Šmartnega pri Slovenj Gradcu pripevala pester program domačih plesov iz Meziške, Dravske, Mišlinske in Savinjske doline. Uprizorili so tudi skeč Na preji, ki je spominjal na stare običaje, ki ne bi smeli v pozabo.

Invalidi in starostniki so s številnimi aplavzi pokazali, da si takšnih in podobnih srečanj še želijo.

ADOLF ANKON

TOLMIN

Za 40-letnico vstaje

Štiridesetletnico vstaje naših narodov bodo organizacije ZB na Tolminskem, v sodelovanju z občinsko organizacijo ZZZB proslavile s številnimi prireditvami, srečanji borcev in odkritji spominskih obeležij in grobnic padlim.

Povezano s praznovanjem občinskega praznika bo 24. maja v Dolenji Trebuši zbor borcev artilerijcev 9. korpusa. Ob tej priložnosti bo tudi otvoritev kulturnega doma.

Dne 31. maja bo na Livku odkritje grobnice padlim borcem. Skupščina občine Tolmin, ki slavi svoj praznik 25. maja, bo ob tej slovesnosti podelila domicilno listino in prapor 2. bataljonu 2. brigade VDV. ZB in DPO Livek se skupaj z občinskim odborom ZZZB na to proslavo prizadevno pripravljajo.

Za dan borca, 4. julij, je predvideno slavlje na Hlevniku, kjer je med NOB delovala karavla P-24. Lovsko kočo na tej planini bodo ob tej priložnosti poimenovali po karavli in odkrili spominsko ploščo. Slavlje bo povezano s srečanjem borcev in aktivistov tolminske občine, ki se jim bodo pridružili še mladina, planinci, lovci in drugi občani. Za uspešno izvedbo proslave na Hlevniku, ki naj bi bila osrednja občinska proslava dneva borca, so prevzeli skrb ZB, SZDL, KS in Lovska družina Volče v sodelovanju z občinskim odborom ZZZB Tolmin.

Obeleževanje tradicij iz NOB in njihovo prenašanje na mladi rod je v letu 1981 predvideno tudi z odkritjem spominskega obeležja v Podleskovici, ob cesti v Knežke Ravne, kjer je bila med NOB partizanska bolnišnica. Tedaj bo tudi otvoritev kulturnega doma na Kneži.

V Tolminskem in Kanalskem Lomu bo odkritje spomenika padlim borcem, prav tako v Doljah in Gabrijah ter v Podbeli.

V Tolminu pa je predviden zbor brigade Simona Gregorčiča in enote TO. Tej enoti bo podeljena lista o poimenovanju po Gregorčičevi brigadi, ki je prav na Tolminskem - s svojimi srditimi boji in žrtvami dala velik prispevek za osvoboditev naših krajev.

M. P.

MARIBOR

Mladi še vse premalo vedo o NOB in revoluciji

V Mariboru so se sestali koroški borci in aktivisti, ki so včlanjeni v področnem odboru koroških partizanov, ter analizirali svoje dosedanje delo, hkrati pa si zadali kar veliko nalog tudi za prihodnje. Konference se je od skupnega števila 61 članov udeležilo le 39 članov, drugi pa se konference niso mogli udeležiti, ker so bolni, le nekaj pa se jih je opravičilo.

Zbora koroških partizanov se je med drugimi vabljeno gosti udeležil tudi Pavle Zaver-Matjaž, ki sicer zelo rad prihaja med svoje nekdanje koroške bojovnike in sodelavce. Tu smo videli tudi predstavnika Maistrovih borcev in ne nazadnje - tudi mladih, kar je še posebej razveseljivo.

Po uvodnem poročilu, ki ga je podal Rudi Roter, predsednik pododbora koroških partizanov, se je razvila dokaj živahna razprava. Znana koroška borka Dunja je med drugim povedala, da mladi še vse premalo vedo o NOB in revoluciji, da poznajo le bolj osrednje dogodke. Zavzela se je, naj bi na vseh slovenskih šolah ustanovljali poleg drugih krožkov, ki jih že imajo - tudi partizanske krožke, šolske knjižnice pa je v ta namen treba izpopolniti s knjigami o NOB, hkrati pa je menila, da bi naj založba Borec izdajala poljudno brošuro s krajšimi opisi bojev in zmag pa tudi porazov, kajti brez žrtev ni svobode, posameznih partizanskih skupin, čet, odredov in ne nazadnje, bi naj v teh brošurah bili tudi kratki zapisi o spominskih obeležjih, saj imamo o tem le malo ustreznih pričevanj.

Brez dvoma bi to bilo za mladino, za naša bodoča pokolenja mnogo bolj pomembno, kot pa so danes razni stripi o divjem zahodu, skratka o revolveraših na konjih pa dr. romani, še zlasti, če bi o partizanskih bojih, junakih znali podajati dogodke zanimivo, predvsem pa seveda resnično.

Borci s Koroške so bili tudi precej samokritični. Ugotavljajo namreč, da vse premalo obiskujejo šole, kjer bi mladim generacijam na poljuden, hkrati pa seveda zanimiv način znali pripovedovati o narodnoosvobodilnem boju, akcijah partizanov, njihovi drznosti, iznajdljivosti, tovarštvu. Ugotavljajo, da v svojih vrstah žal nimajo ljudi, ki bi znali mladim o teh dogodkih zanimivo pripovedovati ter bi bilo zato nujno usposobiti vse tiste udeležence NOB, ki bi lahko obiskovali posamezne šole ter postali učitelji - pripovedovalci o bojih in revoluciji.

V letošnjem letu bodo koroški partizani pripravili tudi več izletov po slovenski Koroški, onstran meje, da bi tako med drugim krepiili hrbenico koroških Slovencev in njihov boj za narodnostne pravice.

FRANJO HOVNIK

BRASLOVČE

Smučarski skoki

Smučarsko društvo Braslovče je pod pokroviteljstvom Zveze borcev NOV Braslovče pripravilo 16. marca 1981 tekmovanje v smučarskih skokih za pokal Partizanske Dobrovlje. Tekmovanje je bilo za vse starostne skupine iz 11 klubov SR Slovenije. Udeležilo se ga je 105 tekmovalcev. Prehodni pokal Partizanske Dobrovlje je osvojila ekipa iz smučarskega društva Braslovče. Vsi udeleženci tekmovanja pa so prejeli spominske značke. To tekmovanje se ujema s proslavo 40. letnice Osvobodilne fronte in vstaje jugoslovanskih narodov, zato je organizacija ZB tudi prevzela pokroviteljstvo nad to prireditvijo. Dobrovlje so znane iz NOB kot zibelka partizanstva na tem delu Stajerske. Zaradi tega je bil sprejet sklep, da bo ta tekma postala tradicionalna. Pokrovitelj in prireditelj sta našla polno razumevanje na posameznih delovnih organizacijah, kot so: SIP Šempeter, Tovarna nogavic Polzela, Garant Polzela, Keramična industrija Liboje, Kmetijska zadruga Braslovče in Kmetijska zadruga Celje, krajevna skupnost Braslovče in izvršni svet občine Zalec.

Prireditve so si ogledali zastopniki izvršnega sveta SO Zalec, družbenopolitičnih organizacij iz Braslovč in predstavniki garnizije iz Celja. Pripominjamo, da so vojaki iz celjske garnizije v lanskem letu veliko pomagali pri izgradnji 70 metrov skakalnice v Braslovčah, udeležili pa so se tudi posameznih delovnih akcij na skakalnici in pri gradnji vodovoda na Dobrovljah tudi v letošnjem letu.

JOŽE JERAM

PLANICA NAD CRNGROBOM

V spomin na junaški boj Selške čete

V Planici nad Crngrobom je bila v nedeljo spominska slovesnost in množično zborovanje s številnimi spominskimi pohodi, ki so se tja stekali iz Kranja, Škofje Loke in drugod. Zbrali so se nekdanji borci, aktivisti ter mladina in krajanji, da bi počastili spomin na junaški boj Selške čete z Nemci leta 1942 v Rovtu pri Planici, kjer je padlo petnajst borcev in med njimi eden prvih organizatorjev vstaje na Gorenjskem, Stane Žagar. Med zbranimi sta bila tudi edini še preživeli borec bitke v Rovtu Stane Jelovčan ter predsednik slovenskih sindikatov Vinko Hafner.

Ob zaključku krajevnega praznovanja je zbranim spregovoril tudi predsednik skupščine občine Škofja Loka Viktor Žakelj, h kulturnemu programu pa so prispevali šolarji OŠ Lucijan Seljak iz Kranja.

STARA CERKEV

Programska konferenca borčevske organizacije

Na minuli programski konferenci krajevnega združenja ZB NOV Stara cerkev pri Kočevju so ob pregledu minulega dela ugotovili, da so skoraj vsi člani uspešno delali na vseh področjih. Posebno so bili prizadevni pri urejanju spomenikov in spominskih obeležij. Člani te organizacije so opravili 285 prostovoljnih delovnih ur, člani mladinskih organizacij prek 250 ur in ostali pa 60 ur. V želji, da bi v bodoče te spomenike še bolj načrtno vzdrževali, so izdelali osnutek sporazuma, ki nakazuje možnost skupnega sofinanciranja vzdrževanja spomenikov in spominskih obeležij. Na območju te borčevske organizacije je teh precej, saj sega to območje vse do Smuke pri Hinjah. Člani so uspešno delovali na področju splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite. Niso zanemarjali tudi ostalih organizacijskih vprašanj svojih članov. Teh je v tej organizaciji 133 in se njihova starost giblje nad 60 let. V minulem letu je umrlo 5 članov. Na tej konferenci so razpravljali o letošnjem praznovanju 40-letnice ustanovitve Osvobodilne fronte in 40-letnice oborožene vstaje naših narodov. Odločili so se, da bodo že ob praznovanju krajevnega praznika, ki ga praznujejo vsako leto 27. aprila, v spomin na 1. zbor slovenskih aktivistov, ki je bil v nepožganem skednju v opuščnem zaseлку Žibnju pri Pugledu. Na tem praznovanju bodo obudili spomine na prve dni oborožene vstaje na Kočevskem. Orisali bodo, kako se je razvijal narodnoosvobodilni boj na tem območju. Spomnili se bodo vseh tistih, ki so doprinesli k osvoboditvi naše domovine. Skozi vse leto bo še nekaj proslav, ki bodo namenjene temu jubileju. Značilno za vsa praznovanja bo to, da bodo prirejena slovesna, vendar bolj varčna, saj se tudi člani te borčevske organizacije uspešno vključujejo v stabilizacijska prizadevanja. Njihova želja je, da bi na ta način s skupnimi napor doseglji hitrejšo gospodarsko rast.

VIKTOR DRAGOŠ

AJDOVŠČINA

Srečanje borcev Gregorčičeve brigade

V soboto, 21. marca, je bil v domu JLA v Ajdovščini zbor nekdanjih borcev SNOUB Simona Gregorčiča - sekcij novogoriške in ajdovske občine, ki sta ga organizirala odbora teh sekcij. Na srečanje je prišlo veliko število bivših borcev, med njimi tudi nekdanji komisar te brigade in sedanjí predsednik domicilnega odbora Zorko Črnugelj, ki je toplo in prisrčno pozdravil borce in se pohvalno izrekel o dosedanjem opravljenem delu in nalogah. Srečanje je začel predsednik odbora sekcije občine Ajdovščina Karlo Nardin-Jakec, obširno poročilo o dosedanjem delu in obrazložitev programa dela in nalog za prihodnje leto pa je podal predsednik odbora sekcije občine Nova Gorica Ciril Bavec. Program dela za prihodnje je obsežen in njegova izvršitev bo zahtevala precej truda in požrtvovalnosti. Ze septembra letos bodo v Tolminu sklicali zbor vseh nekdanjih borcev brigade in s svojec padlih in ob tej priložnosti bo slovesno poimenovana po SNOUB Simon Gregorčič teritorialna brigada v tolminski občini. Tega meseca bo zbor borce tudi v Desklah skupaj z borci Briško-beneškega odreda in drugega bataljona VDV. Ob tej priložnosti bodo odkrili spominsko ploščo. Ze julija letos pa bodo odkrili spominsko ploščo na Razdrtém.

Po vsestranski in poglobljeni razpravi o zbiranju in pisanju zgodovine Gregorčičeve brigade je bilo ugotovljeno, da je bilo pri tem delu do sedaj veliko narejenega. Zgodovina te brigade bo obsegala dve knjigi. Njen avtor je znani slovenski zgodovinar in znanstvenik Inštituta zgodovine delavskega gibanja v Ljubljani dr. Tone Ferenc. Samo rokopis prve knjige obsega šeststo tipkanih strani, in ga je prebralo veliko število borcev. Pripombe in prispevki borcev za dopolnitev prve knjige obsegajo približno sto tipkanih strani, kar je dokaz, da so rokopis skrbno prebrali. Borci pa lahko dajo pripombe in napišejo spomine za to knjigo še do konca aprila letos. Kot je povedal tovariš Črnugelj, je tudi za drugo knjigo že zbranega približno osemdeset odstotkov gradiva, vendar pa je še veliko dela in obdelati in dodelati bo treba še precej vprašanj, da bo zgodovina in vloga brigade v NOB čimbolj popoln prikaz poti brigade v osvobodilnem boju. Tovariš Črnugelj je pozval borce, naj napišejo in prispevajo čimveč spominov. Ni bistveno, če kdo ne obvlada knjižnega jezika, če ne obvlada slovenščine. Važen je opis dogodkov, ki naj jih vsakdo napiše v preprostem, domačem, narečju. Vsi borci, ki imajo morda dokumente, fotografije ali podobno in ki pridejo v poštev za zgodovino brigade, naj te oddajo domicilnemu odboru ali odborom sekcij. Tako gradivo jim bo potem vrnjeno.

Se letos nameravajo natisniti tudi krajšo monografijo o brigadi in izdelati spominski znak. Za to monografijo tudi že imajo veliko gradiva. Tisti borci, ki želijo za to monografijo kaj prispevati, naj prispevke napišejo do junija letos.

V evidenci, ki ni popolna, imajo 1200 borcev Gregorčičeve brigade. Podatke o borchih so zaprosili pri 60 občinskih odborih ZZZB NOV in prejeli do sedaj samo 21 odgovorov. Večkrat slišimo pripombe posameznih borcev, da niso prišli na srečanje oziroma zbor, ker niso prejeli vabila. Temu pa je pretežno vzrok, da niso znani naslovi. Posamezniki niso vpisani v evidenco, ker so se preselili, dekleta so s poroko spremenila priimke in podobno. Domicilni odbori pošiljajo borcem v izpolnitev tudi vprašalnike oziroma anketne liste. Mnogi pa teh ne izpolnijo in jih vrnejo odboru. Zato je prav, da se prav vsi borci, tako tisti, ki bivajo v Sloveniji kakor oni iz drugih naših republik, prijavijo odboru svojih domicilnih enot. Le tako bo mogoče priti do popolne evidence in podatkov vseh borcev. Sicer pa pogostoma beremo v TV-15 vabila borcem na srečanje in zaprosila, naj pošljejo svoje naslove in podatke zaradi evidence.

Na zboru so razpravljali med drugim tudi o povezavi borcev in domicilnih enot z združenji borcev, krajevnimi skupnostmi, DPO, delovnimi organizacijami, JLA in šolami, o odklovanjih in podobno.

Takih zborov in srečanj borcev, ki se zadnji čas kar vrstijo, si borci vedno in večkrat želimo, saj doživimo ob takih priložnostih tisto pristno tovariško vzdušje, kakor smo ga doživljali v najtežjih dneh narodnoosvobodilne vojne. In posebna pohvala gre borcem še zlasti za to, ker se zavedajo današnje gospodarske situacije (stabilizacije) in na svoje stroške tako množično prihajajo na zборе in delovna srečanja.

LOJZE KRISTANČIČ-MINKO

NOVO MESTO

Borci in mladina

V nedeljo, 29. marca, so se v Novem mestu srečali učenci dijaškega doma Majda Šilc v Novem mestu in nekdanji borci 10. ljubljanske SNOUB, v katere vrstah se je bojevala tudi Majda Šilc. Mladi in borci so na skupni slovesnosti v novomeškem domu JLA obudili spomin na padlo borko, katere ime nosi novomeški dijaški dom. Po kulturnem programu so na slovesnosti podelili tudi priznanja prizadevnim učencem za aktivno družbeno delo.

DRUGA SVETOVNA VOJNA

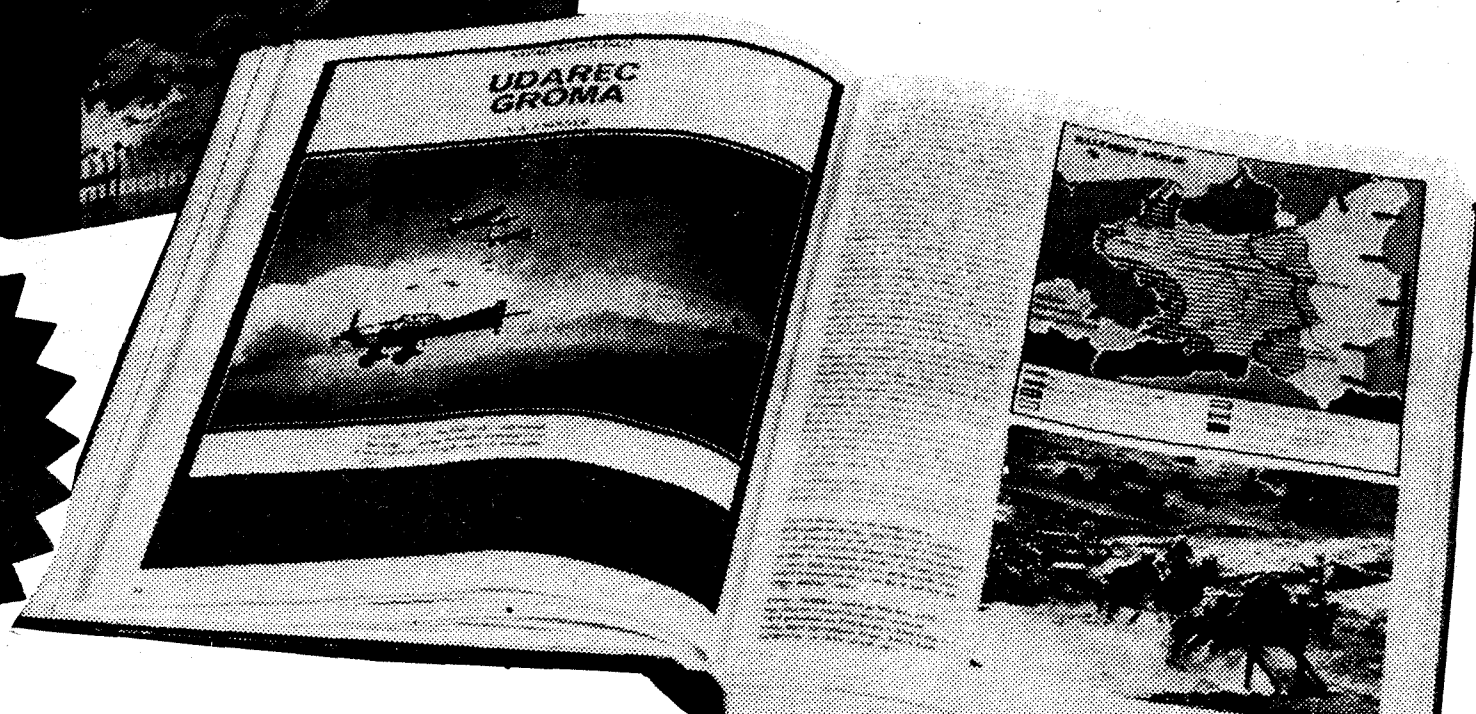
SPOPAD, KI JE SPREMENIL PODOBO SVETA

DRUGA SVETOVNA VOJNA – STAREJŠIM SPOMIN, MLAJŠIM OPOMIN

Slikovno in tekstovno bogato dokumentarno delo v treh knjigah nam nazorno predstavlja največji vojaški spopad vseh časov. V II. svetovno vojno je bilo vpletenih 60 držav z več kot milijardo in 700 milijoni svojih prebivalcev.

Zbirka treh knjig DRUGA SVETOVNA VOJNA je prirejena po nizozemski predlogi, pri čemer je sodelovalo prek 40 evropskih in svetovnih avtorjev, ekspertov za posamezna obdobja. Poglavja, ki obravnavajo vojno na Balkanu in v Jugoslaviji, pa so izčrpen prispevek strokovnjakov Vojnega inštituta iz Beograda.

V PREDNAROČILU
DO 30. 4. 1981
700 din
ceneje

Čeprav je tekst napisan poljudno, so vse knjige obogatene z izredno velikim številom fotografij, ilustracij in zemljevidov. Lahko rečemo, da je pred nami doslej najpopolnejše in najobsežnejše pričevanje o dogajanjih v letih od 1939 do 1945.

**SPOZNAJMO ŠE BOLJE TEH
2194 DNI, KI NAJ SE NIKOLI
VEČ NE PONOVIJO!**

**V prednaročilu do 30. 4. 1981 700 din
ceneje!**

Do 30. 4. 1981 lahko po prednaročniški ceni 2.700 din naročite zbirko DRUGA SVETOVNA VOJNA, ki bo spomladi izšla v treh knjigah, vezanih v polusnje. Obseg 1.200 strani, format 22x28 cm, 2000 ilustracij, 300 ilustracij in fotografij v barvi.

M založba
mladinska
knjiga

Po omenjenem datumu bo za zbirko veljala nova cena 3.400 din. Prednaročniško ceno 2.700 din lahko poravnate ob povzetju v celoti, lahko pa se tudi odločite za plačilo v 10 zaporednih mesečnih obrokih. Če se boste odločili za naročilo po povzetju, bo zadoščal že vaš lastnoročni podpis.

Zaradi izredne zanimivosti in dokumentarne vrednosti zbirke vaš odločitev najbrž ne bo težka. Torej bo vaše edino opravilo, da boste izpolnjeno naročilnico čimprej poslali na naslov: Založba Mladinska knjiga, Prodaja po pošti, 61000 Ljubljana, Titova 3.

Zbirko DRUGA SVETOVNA VOJNA lahko pod istimi pogoji naročite tudi v vseh knjigarnah in pri založniških poverjenikih Mladinske knjige.

**ZAGOTOVITE SI V PREDNAROČILU
DOSLEJ NAJPOPOLNEJŠE
PRIČEVANJE O NAJVEČJEM
SPOPADU V ZGODOVINI ČLOVEŠTVA!**

naročilnica

38 01 2340 00000

Priimek										Ime									
Ulica (ali vas), številka																			
Naziv pošte										Poštna številka									
Naslov iz osebne izkaznice															Leto rojstva				
Zaposlen(a) pri (naslov)																			
Št. os. izk.					Izdane pri														

DA, želim prejeti zbirko 01 0148207 DRUGA SVETOVNA VOJNA

v treh knjigah po prednaročniški ceni 2.700.00 din

Plačal(a) bom:

- ☐ po povzetju
☐ v 10 zaporednih mesečnih obrokih po 270,00 din

Znesek bom poravnal(a) pod pogoji, ki sem jih označil(a), takoj po prejemu računa in položnic na tekoči račun: Mladinska knjiga, TOZO Založba, Ljubljana, 50101-603-46486. Pri naročilu na obroke se obvezujem, da bom obroke plačeval(a) redno vsak mesec. Če ne bom plačal(a) dveh zaporednih obrokov, se strinjam, da celotni znesek zapade v takojšnje plačilo s prišteti 12% zamudnimi obrestmi. Morebitne napake bom reklamiral(a) najpozneje v osmih dneh; poznejših reklamacij založba ne bo upoštevala. Ta naročilnica zavezuje naročnika in založbo. Morebitne spore rešuje pristojno sodišče v Ljubljani.

Datum:

Podpis:

Če se odločite za nakup po povzetju, zadoščata vaš naslov in lastnoročni podpis!

AGROSTROJ LJUBLJANA
LJUBLJANA, DRAGA 41 — JUGOSLAVIJA

PODJETJE ZA IZDELAVO IN POPRAVILO
KMETIJSKE IN GOZDARSKE MEHANIZACIJE

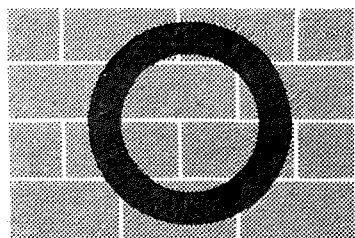
TEHNO-IMPEX s.p.o., IZVOZ-UVOZ, 61001 LJUBLJANA (JUGOSLAVIJA), BEETHOVNOVA 12 - P.O.B. 194/IV

SLOVENIJALES

LESNA IN POHIŠTVENA INDUSTRIJA RADOMLJE • 61235 RADOMLJE JUGOSLAVIJA
TELEFON: 72-922 • TELEGRAM: SLOVENIJALES 61235 RADOMLJE • BANKA: 50120-601-30297

SLOVENIJALES

61235 RADOMLJE

OBLOGA SLIKOPLASTIKA
LJUBLJANA - POLJE

TELEFON: 48-101, 48-102 — ŽIRO RAČUN 50103-601-15507

**ŽIVILSKA
INDUSTRIJA**

emba

Mercator-EMBA
Živilska industrija p.o.
— v sestavi
SOZD Mercator, n. sub. o.

61000 LJUBLJANA
SLOVENCEVA 21
Telefon 346 266, 346 273
Komerčila 346 288
Telex 31 403
Žiro račun 50102-601-21179

nova kolekcija
'81-'82

Papirnica Vevče — p. 61260 Ljubljana Polje —
Telefon 48-141 — Telex 31-116

TV-15 - 1

Če želite podrobnejše informacije o lepljenju ali izbiri tapet, odrežite ta kupon in ga pošljite na naš naslov.
Brezplačno vam bomo poslali naše prospekte.

A. Navodilo za lepljenje tapet

B — Vzroci kolekcije tapet '81-'82

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE GROSUPLJE n.s.o.
PROJEKTIRAMO IN IZVAJAMO VSA GRADBENA, OBRATNIŠKA IN INSTALACIJSKA DELA
TEKOČI RAČUNI PRI SDK GROSUPLJE

TELEFONI:

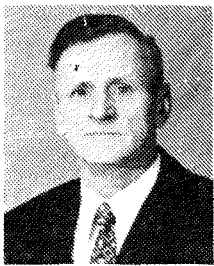
SGP Grosuplje DSSS 772 112
tozd Splošne gradnje 313 425
tozd Kovinsko lesni obrati 771 022

tozd Projektivni biro 310 875
tozd Gradbeni polizdelki 266 465
DS za opravljanje nastanitve in prehrane delavca 314 903

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE GROSUPLJE ustanovljeno leta 1946, je organizirano v petih temeljnih organizacijah in izvaja naslednja dela:

- TOZD SPLOŠNE GRADNJE GROSUPLJE izvaja vse vrste gradbenih objektov, raznovrstna popravila, nadzidave in adaptacije, gradi stanovanja za tržišče v usmerjeni gradnji;
- TOZD »IGRAD« VRHNIKA izvaja vse vrste gradbenih objektov, raznovrstna popravila, nadzidave in adaptacije, gradi stanovanja za tržišče v usmerjeni gradnji;
- TOZD KOVINSKO LESNI OBRATI GROSUPLJE izvaja ključavničarska, kovaška, mizarska in druga podobna dela, vrši celoten remont gradbenih strojev in razrez hlodovine;
- TOZD GRADBENI POLIZDELKI LJUBLJANA proizvaja betonske montažne hale, elemente ter druge betonske izdelke in polizdelke, pridobiva mineralne agregate, proizvaja železobetonske armature, izdeluje lesene opaže.
- TOZD PROJEKTIVNI BIRO LJUBLJANA izdeluje vse vrste tehnične dokumentacije.

VSA DELA IZVAJAMO HITRO IN SOLIDNO

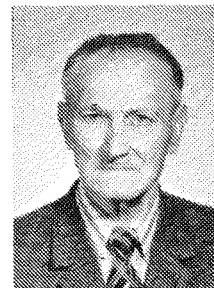
Franc Umek

Marca je v vasi Sveto pri Komnu umrl Franc Umek v 72. letu starosti. Po razpadu Italije se je vključil v NOB v vasi Sveto, kjer je bil sekretar vaške celice KP in obveščevalec VOS. Ob ustanovitvi 2. brigade VDV je odšel v njen štab za kuharja, kar je ostal vse do osvoboditve Trsta. Za svoje prizadevno aktivistično delo na terenu in med NOB je bil dvakrat odlikovan. Kljub starosti je pridno kmetoval, po upokojitvi pa je še s posebnim veseljem pridno obdeloval vinograde.

Ivana Zrimšek

Decembra smo se na borovniškem pokopališču poslovili od Ivane Zrimšek. Rodila se je pred 87 leti na Dolu pri Borovnici. Okupacija jo je hudo prizadela. Moža so odpeljali v Dachau, od koder se ni vrnil. Sinovi pa so odhajali v internacijo, k partizanom, na prisilno delo. Kljub žrtvam ni klonila. Tudi po vojni je pomagala po svojih močeh.

Janko Satler

Oktober smo se na pokopališču v Poljčanah poslovili od Janka Satlerja, rojenega leta 1898. Bil je borec za severno mejo 1918-19. Leta 1942 je začel sodelovati z OF, zato ga je okupator odpeljal v internacijo v Dachau, kjer je bil do konca vojne. Bil je odlikovan z medaljo za severno mejo in za zasluge za narod.

Ivan Česnik

Rojen je bil leta 1910 v Dolgi poljani na Vipavskem. Že od mladih nog je bil odločen protifašist. Bil je zaprt v koncentracijskem taborišču. Tudi tam je bil povezan s protifašisti. Po vojni je živel v Kranju. Delal je na vseh delovnih akcijah, kolikor mu je dopuščal čas. Lani marca smo ga pokopali na kranjskem pokopališču.

Jože Kaker

Umrl je partizanski oče in sodelavec z NOV Jože Kaker iz Koprivne. Na svoji hriboviti kmetiji je živel vseh 75 let. Rodil se je leta 1906 v Koprivni. Januarja 1943 se je spoznal s prvim koroškimi borci in z njimi sodeloval. Pri partizanih je imel tudi sina. Pokopali smo ga decembra na pokopališču v Koprivni.

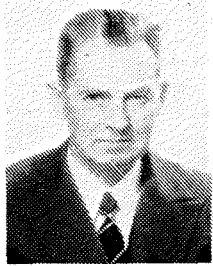
Milada Križan-Smid

V začetku marca so člani KO ZB NOV Savinja v Celju pospremili v grobnico bivših borcev in aktivistov na celjskem pokopališču Milado Smid, staro 78 let. Pred nemško okupacijo je živel v Zadobrovi pri Vojniku, kjer se je poleti 1941 priključila NOB. Aretacije frontovcev v začetku maja 1942 so zajele tudi nje in družino. Brata so Nemci ustrelili, z 72 let staro materjo je bila iz Starega piskra prepeljana na Borl in zatem spet vrnjena v Stari pisker na zaslišanje. Potem je preživela tri leta v Ravensbrücku. Partijski OK za Celje je pri njej uredil zatočišče v marcu in aprilu leta 1942 članom vodstva političnega delovanja na slovenskem Štajerskem. Pri Smidovih so se zadrževali sekretar PK KPS za Štajersko Sergej Kraigher, Andrej, član PK Tone Znidarič-Stefan, sekretarka OK za Kozjansko Tončka Čec-Roža in kurirka PK Cveta Mlakar-Stefka.

Janez Gornik

Oktober smo se poslovili od Janeza Gornika. Rojen je bil leta 1904 v Hrastu pri Metliki. Leta 1941 se je vključil v delo OF in oktobra 1942 vstopil v Belokranjski bataljon. Borec v tem bataljonu, intendant bataljona v 15. brigadi, zatem pa vodnik komore 15. divizije je bil cenjen in priljubljen pri soborcih. Za svoje delo v vojni in po vojni je bil odlikovan. Po vojni je bil aktiven delavec v družbenopolitičnih organizacijah.

Jože Kolenc

Rodil se je pred 55 leti v Volčah. Italijani so ga poslali v posebni bataljon, toda takoj po razpadu Italije je vstopil v NOV. Decembra 1944 je bil zajet in do osvoboditve je preživel v internaciji. Za delo med NOB kot tudi za povojno graditev naše domovine je bil trikrat odlikovan.

Ivan Poček

V Globokem pri Brežicah je umrl 66-letni Ivan Poček. Njegov dom je bil med vojno toplo in varno zatočišče borcev, in sicer na zelo nevarnem območju. Po vojni je aktivno sodeloval v vseh krajevnih družbenopolitičnih in gospodarskih organizacijah. Pokopali smo ga na pokopališču v Pišcah.

Feliks Ivanšek

Februarja je v 70. letu starosti umrl član borčevske organizacije Store Feliks Ivanšek iz Kompol nad Storami. Bil je borec Kozjanskega odreda in ves čas po vojni aktiven družbenopolitični delavec v svojem kraju. Pokopali smo ga na pokopališču v Kompolah nad Storami.

Rudolf Zupan

Na pokopališču v Trzihu smo se februarja poslovili od Rudolfa Zupana. Rojen je bil pred 73 leti v Trzihu. Že avgusta 1941 so ga Nemci zaprli v Begunje kot simpatizerja OF, od tam pa so ga poslali v taborišče v Nemčiji. Po vrnitvi domov je avgusta 1943 vstopil v Prešernovo brigado. Za svoje delo med vojno je bil trikrat odlikovan.

Spominska slovesnost na Stari Sušici

Odbor Istrskega partizanskega odreda in družbenopolitične organizacije krajevne skupnosti Košana bodo priredile 5. aprila 1981 ob 11. uri ob praznovanju krajevnega praznika

spominsko slovesnost na Stari Sušici,

namenjeno počastitvi spomina na izredno hud boj 1. bataljona Istrskega odreda 12. marca 1944, ko je padlo 14 borcev: novinec Franc Hrvat iz Male pristave, polkovnik Zdravko Prelilič, Hrvat, rojen blizu Reke, ki je potoval kot organizator ofirske šole iz Glavnega štaba NOV in POS v štab 9. korpusa in načelnik VOS za Pivko Marjan Učakar-Niko. Ranjenih je bilo 10 borcev, ujetih pa 26, med njimi tudi bolničarka Sonja Slokar, Tržačanka, ki se je izkazala v boju in ujetništvu izredno pogumno.

Bataljon je bil napoten 10. marca iz Brkinov na območje košanske doline, da mobilizira nove borce. Tretji dan so ga Nemci presenetili ob prihodu iz Nove na Stari Sušico in ga obkolili v vasi, okoli katere so mu bili že prej nastavili past.

Komandant in štab bataljona pa sta v naivnem prepričanju, da ni neposredne sovražnikove nevarnosti, opustila prepotrebne varnostne ukrepe. Presenečeni niso mogli organizirati obrambe v vasi; pod hudim neposrednim sovražnim minometnim in mitralješkim ognjem so se borci in starešine v treh skupinah pogumno prebijali iz vasi proti Brkinom. Večini je preboj uspel. Razbili so dve sovražnikovi mitralješki trojki in onesposobili nekaj posameznih strelcev, toda njihove vrste so bile v strahovitem boju silno razredčene. Padla sta tudi komisar bataljona Stanko Margon-Iztok in komisar čete Andrej Žerjul, doma iz Gabrovice v Istri.

Kako globoko in nepozabno so se tista tragična doživetja zarezala v spomin udeležencem »peklenškega« boja, nam mogoče najbolj dokazujejo njihova vsakoletna pripovedovanja in ogledovanja bojnih položajev, ki jih vedno znova ocenjujejo in primerjajo.

Zato upamo in pričakujemo, da bomo tudi letos zvedeli še marsikaj novega. Vse vabimo v zvedelo, 5. aprila, ob 11. uri na ponovno srečanje.

Saj Stara Sušica je nam vsem svet kraj, oblit s krvjo odredovih borcev bolj kot katerikoli drugi kraj na njihovi bojni poti.

Maks Zadnik

Vabilo

Planinsko društvo Polzela in MDO Savinjska organizirata v soboto, 4. aprila 1981, SPOMINSKI POHOD DOBROVLJE-ZOVNEK. Pohod sodi v okvir pohodov »OBISČIMO SPOMENIKE NOV V SAVINJSKI DOLINI«. Zbirališče pohodnikov bo 4. aprila 1981 ob 9.30 pri kmetijskem posestvu Zovnek. Predvidoma bo pohod trajal štiri ure. Med drugim se bodo pohodniki poklonili padlim partizanom na Brezovniku.

Vabimo borce, mladino, da skupno obudimo spomin na čase, ko so bile Dobrovlje zibelka štajerskih partizanov.

Vabilo

Vabimo invalide, člane ZZB NOV in upokojence na dva in poldnevni izlet dne 15. maja 1981 v Beograd-Oplenac-Kragujevac in Djerdap.

Cena z vsemi storitvami (vključno ležalnik): polna cena 2.500,00 din, vojaški vojni invalidi 2.200,00 din, nosilci spomenice 2.050,00 din

Informacije dobite v Društvu invalidov Ljubljana-Siška, Celovška 105, telefon 558-115 od 6. 4. 1981.

Popis prebivalstva 1981 in udeleženci NOG

S popisom prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, ki bo potekal v dneh od 1. do 15. aprila 1981 po enotni metodologiji v vsej Jugoslaviji, bomo v republiki Sloveniji evidentirali tudi vse udeležence NOG. S posebnim zakonom o popisu prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v SR Sloveniji v letu 1981 so bila namreč sprejeta nekatera vsebinska dopolnila, ki so za republiko Slovenijo pomembna in potrebna.

Evidence, ki obstajajo o udeležencih NOG pri družbenopolitičnih organizacijah, skupnostih ter drugih organizacijah, niso dovolj popolne, da bi lahko nudile resničen prikaz nadvse množičnega sodelovanja slovenskega naroda, ki se je kazalo na najrazličnejše načine, od aktivnega sodelovanja v oboroženem boju do nudenja pomoči v hrani, denarju, oblačilih, sanitetnem materialu in drugi potrebni podpori (zavetje partizanom, prevoz, organiziranje tajnih javk, partizanskih bolnišnic, itd.).

Zato mora biti v Popisnici, ki bo izpolnjena za vsakega občana, glede sodelovanja v NOG (vprašanje 32), pritriljen odgovor za vse:

– ki so med vojno sodelovali v enotah NOV in POJ oziroma NOV in POS, v OF slovenskega naroda oziroma v NOG in imajo priznано enojno ali dvojno posebno dobo.

Prav tako (ne glede na priznanje posebne dobe) tudi za vse tiste, ki so:

– doma ali v tujini sodelovali ali podpirali narodnoosvobodilno gibanje,

– bili zaradi podpore narodnoosvobodilnega gibanja izgnani, v zaporu, internaciji ali na prisilnem delu,

– se v ujetništvu, izgnanstvu, zaporu, internaciji ali na prisilnem delu opredelili za narodnoosvobodilno gibanje,

– se v oboroženih enotah zunaj domovine bojevali proti naci-fašizmu.

– bili med drugo svetovno vojno kot otroci odvzeti staršem (ukradeni otroci) in internirani v Nemčijo,

– osebni vojaški vojni ali mirovni invalidi,

– člani družine padlega borca oziroma vojnega invalida.

S popisom zbrani podatki bodo omogočili obširnejše statistične prikaze in analize o številu ter starostni in socioekonomski sestavi še živčih udeležencev, o sestavi njihovih gospodinjstev, kakor tudi o posesti in stanovanjskih pogojih, v katerih živijo. S temi podatki bodo tudi lahko dopolnili vse evidence o udeležencih narodnoosvobodilnega gibanja iz leta 1974, ki jih že ročno ali strojno vodijo na različnih ravneh, prav tako pa bodo tudi osnova za nadaljnje statistične raziskave na tem področju.

Dispanzer za borce NOV

Obveščamo vas, da je 18. marca 1981 v obnovljenem Zdravstvenem domu v Piranu (Župančičeva št. 12 – telefon 73-657) začel z rednim delom dispanzer za borce NOV. Zdravnik v dispanzerju je dr. Stanislav Čerňič, medicinska sestra pa Milka Pahor.

V dispanzerju delajo ob delavnikih, razen sobote, od 7.30 do 13. in ob sredah tudi popoldne od 16. do 19. ure.

Namen dispanzerja je zagotavljanje preventivnega in kurativnega zdravniškega varstva borcev, zato vam priporočamo, da se poslužujete medicinskih storitev v novem dispanzerju, kjer boste deležni posebne skrbi.

Prosimo vas tudi, da se redno in točno odzovete vabilom na sistematske preglede, ker bo le z vašim sodelovanjem dispanzer dosegel svoj namen.

Zdravstveni center Koper
TOZD Zdravstveni dom Piran

Franc Črnugelj-Zorko
Kje so meje...

8

Čeprav sem razumel, zakaj mi je sestra Anofrija to povedala, nisem bil preveč vesel, ker sem menil, da je brez potrebe nevarno poznati nekatere stvari. Nisem bil popolnoma prepričan, da moraš imeti določen obraz, da si pri kvesturi, pa sem ga, še preden je odprl usta: visok, suh, tanke brčice, lisičji obraz, svetli lasje, ostrženi na krtačo, pogled trd in hodoben; slišati ga je bilo po celem hodniku. »Vesel sem, da so te zgrabili, umazanec, gotovo ne boš ušel, dokler bom jaz tu«, je rekel. Slab prerok je bil. Iz bolnišnice sem ušel 5. maja, prav v času njegove izmene. Gledal sem ga mrzlo, potem je prišel dežurni zdravnik in rekel: »Ne motite ga, je še zelo slab«.

Druga dva stražarja, ki sta se tudi menjavala pri opravljanju službe, sta bila kulturna; ne samo, da me nista mučila, še pogovarjala sta se in mi napravila kako majhno uslugo. Enemu od njiju je bilo ime Fiorello.

Popoldne sem ponovno videl profesorja dr. Gina Pierija. Lep človek, belih las, ne prav visok, energičnega in odločnega videza, čeprav se mi je zdel nekoliko naiven in otročji v določenih izrazih; trdnosti značaja pa je gotovo imel še za prodajo, saj je bilo znano, da so se partizani in politični jetniki, ki so prišli v bolnišnico, zelo poredkoma vračali v nemške ali fašistične roke. Vedno je našel kak način, da jih je rešil. Ne glede na to sem sklenil, da bom tudi pri njem operiral z »uradno verzijo« dogodkov in podatkov. Vendar tudi on ni bil Nemec in v svojih spominih na partizane, ko je pripovedoval o moji zadevi, je dvomil o vseh mojih bolj očitnih lažeh. Prisostvoval je zdravniškemu pregledu, potem je odslovil vse, se usedel na rob postelje in z beležko v roki je začel: »Z gestapa kar naprej telefonirajo, ker te hočejo na vsak način, a za mene si neprenosen, in bodo morali počakati. Bodi brez skrbi, sedaj mi pa povej vso zgodbo«.

Zaupal sem mu, toda ni mi bilo všeč, da bi si kaj zapisoval. To sem smatral za nevarno, zato, čeprav nerad, sem mu ponovil običajno uradno pripoved.

Zvečer je z nekim izgovorom spet prišlo dekle in mi reklo: »Sem Nerina, z ženskega oddelka«. Pobožala me je, zaželela čimprejšnjo ozdravitev, da bi potem pobegnila, in me poljubila.

Prvi dnevi so minevali zelo počasi. Gnojne rane so bile še vedno odprte, a brez bolečin. Obiskal me je profesor Pieri. Iz žepa mi je molela svetla pinceta in to je bil uvod. »Sedaj ti bom potegnil drobci iz noge, ker je tam okrog že vse preperelo in gnilo. Radoveden sem, če bo tako hraber partizan kričal za tako malenkost«. Takoj sem razumel, da bi zakričal in sem se zato pripravil. ... Od časa do časa so me obiskovali tudi gestapovci, da bi ugotovili moje zdravstveno stanje, gibljivost, a profesor Pieri je bil neizprosni in s svoje strani sem se tudi sam kazal zelo slabega in brez moči. Dne 29. aprila sem izročil sestri razglednico za moje domače. Dne 1. maja, ponedeljek, na praznik dela so bile straže okrepljene. Po hodnikih je mrgolelo policajev in orožnikov. Bilo je nekaj političnih jetnikov in nekaj ranjenih partizanov, in so se bali kakšnega nenadnega napada podtalnih sil. Sestra Anofrija je opazila mojo zaskrbljenost in da bi me pomirila, mi je zagotavljala, da me bo profesor Pieri ščitil do skrajnosti. Tista skrajnost pa zame ni bila merljiva in tudi nisem maral kompromitirati profesorja. Vedno sem mislil na svoboden zrak, na gozdove na moje tovariše in moja »pozlačena kletka« me je morila. Čutil sem se dovolj močnega, testis, ki mi je bil povzročil takšno zaskrbljenost, je postal spet normalne velikosti z majhnimi bolečinami. V sklepih prstov na nogah je bilo še nekaj drobcev, rane so bile še vse odprte, a ne več gnojne, zdravljenje je bilo počasno, a vendar uspešno.

Tisti večer sem pregledal svoje cunje, obešene v omari, sestro sem pa prosil za par čevljev, čeprav že nošenih, s širokimi podplati. Prinesla mi je tudi nogavice in perilo in postavila vse v omaro, ne da bi mi kaj rekla.

Obveščevalna služba Briškobeneškega odreda je kaj kmalu zvedela za svojega borca iz 2. bataljona Arriga Fornittija. Podatki so govorili, da je še živ, da ga je sovražnik ujel ranjenega ter da se trenutno zdravi v videmski bolnišnici. Največ informacij so posredovali italijanski partizanski obveščevalci. Očitno je bilo, da sta nemška in italijanska Mussolinijeva policija, posebno ta slednja, zelo zainteresirani za preizkušnega, hrabrega, »starega« borca-protifašista Arriga.

Gapovci so dobili nalogo, da z vsemi razpoložljivimi močmi in sredstvi takoj poizkusijo vse, da bi rešili življenje mlademu, zaslužnemu in perspektivnemu borcu Arrigu. Sklepali so, da ga policija po delnemu ozdravljenju ne bo izpustila iz rok tako dolgo, dokler z raznimi metodami mučenja ne iztisne iz njega vsega in ga prisili k izdajstvu, da bi povedal, kje je hodil, pri kom se je zadrževal, kdo je naklonjen narodnoosvobodilnemu boju in še marsikaj drugega. Ko bi dosegli cilj, bi ga uničili kot mnoge druge. Republikanski Mussolinijev režim je bil zelo občutljiv in zaskrbljen zaradi vse večjega razvoja partizanstva v Furlaniji in Karniji. V tem so presegali celo nemškega okupatorja ter v vsakem partizanu, posebno italijanskem, videli ne samo borca proti nemškemu okupatorju, temveč hkrati in predvsem borca za socialne družbene spremembe na italijanskem prostoru. Italijanski šovinisti pa so bili še posebno občutljivi zaradi razvoja partizanstva v Beneški Sloveniji in Reziji. Arrigo Forniti in drugi italijanski partizani, ki so kakorkoli sodelovali s slovenskimi partizani, so bili za njih še bolj nevarni.

Skrb za soborca in omenjeno razpoloženje v sovražnih vrstah sta narekovala partizanskemu vodstvu nalogo reševanja borcev in aktivistov NOB iz zaporov tudi z orožjem. Tako je bilo vse storjeno, da bi rešili Arriga. Nalogo in navodila je dobila skupina GAP, ki jo je vodil Mario Kariž-Maks.

Italijanskim in slovenskim tovarišem je uspelo pridobiti veliko število ne samo simpatizerjev boja proti fašizmu in nemškemu okupatorju, temveč je bilo v Furlaniji veliko ljudi, ki so vestno izpolnjevali zaupane tudi zelo delikatne naloge. V akcijo za reševanje Arriga iz videmske bolnišnice so pritegnili celo nekaj osebja iz bolnišnice, ki so delovali poleg tovarišev zunaj.

Arrigo Forniti se spominja, da mu je 2. maja pred večerjo Fiorell, eden od policajev, ki so ga stražili, ki so dobro pogledal okrog sebe, šepnil na uho: »Na avtobusu sem videl Maksa in mu povedal, da si tu.«

»Niti z očesom nisem trenil, čeprav mi je srce poskočilo v prsih. Odsotno in brezbržno sem mu odgovoril: »Reci mi, naj pride do mene, kmalu.« O tem ni bilo niti besede več, ostali del dneva sem prebil s svojimi mislimi. »Mu lahko verjamem? Ali je samo navadna past?«

Zjutraj, 4. maja, mi je rekel Fiorello: »Videl ga boš jutri ob 11. uri.« Vedel sem, koga misli. Mario Kariž-Maks je bil med najbolj znanimi partizani v Furlaniji, odgovoren za veliko področje Gapa, bil je neustrašen, moder organizator, zelo iznajdljiv ter izvajalec nenadenih napadov. Nemci in fašisti bi dali karkoli, da bi ga prijeli. Družil se je vedno z Giorgiom Šviligojem-Terzom, ki sicer ni bil njegovih let, a brez dvoma zelo hraber in podoben njemu. Prijeti Maksa in Terza je bilo skoraj nemogoče. Preletavala sta furlansko ravnino in sejala strah in trepet med sovražnikom.

Arrigo je takole ocenjeval položaj: »Če policaj Fiorello govori resnico, je v redu. Če je pa neka past, ali če se zadeva ne bi posrečila, bom moral sam ukrepati, hitro, že 6. maja zvečer. Po večerji sem ostal negiben v svoji postelji, čemerem in poglobljen v svoje misli. Na vratih so se pojavili neki tipi v civilu in se obnašali samozavestno in sproščeno. Policaj, ki je bil na straži, jim je pokazal name. Že sem mislil, da so moji tovariši prišli prej ali pa so prišli, da bi si ogledali položaj. Od vznemirjenosti mi je srce močno bilo. Odšli so, a policaj je rekel samo: gestapo. Bil sem ves iz sebe.«

Zvečer je Nerina spet začela, kako me bodo nekega dne odpeljali, morda v Nemčijo ali še bolj verjetno na pokopališče, in da je čas, da se spravim proč. Brezbržno sem se ji nasmešnil, da bi jo pomiril. Tisti večer me je še bolj pristrčno poljubila. Nisem je več videl.

Se nadaljuje

Štipendiranje srednješolcev in študentov

Odprta pot do vrha

V zadnjem času, zlasti ob spremembah, ki nastajajo v spreminjajočem se družbeno-ekonomskem položaju, veliko poslušamo tudi o štipendijah, tako ali drugače. Poudariti je treba, da smo Slovenci edini v državi, ki smo sprejeli samoupravni sporazum o štipendiranju. To bi lahko ocenili kot izrazito ustvarjalen prispevek mlade generacije k oblikovanju in izvajanju štipendijske politike. V svojih razpravah s tem v zvezi so mladi mnogokrat znali kritično spregovoriti in opozorili so tudi na slabosti v lastni okolici. Obenem pa so opozorili na načrtovanje in pravočasno sporočanje kadrovskih potreb, bodisi da ne bi po zaključnem študiju ostali brez službe ali pa da ne bi organizacije združenega dela ostale brez potrebnih kadrov.

Natančneje smo se o poti štipendijske politike pozanimali pri tistih, ki jo pomagajo krotiti. Predsednica konference mladih v vzgoji in izobraževanju pri predsedstvu RK ZSMS Zdenka Jošt je odgovorila na nekaj naših vprašanj.

Koliko štipendistov imamo v Sloveniji in kakšne vrste štipendij dobivajo?

Vseh slovenskih štipendistov je 55042. Od teh jih 38374 prejema kadrovske štipendije (zanje se stekajo sredstva v okviru 1 odstotka za izobraževanje v organizacijah združenega dela), 17721 je štipendij iz združenih sredstev (oblikuje jih 0,5 odstotka od osebnega dohodka vsakega posameznika v OZD), 11063 štipendistov prejema razlike h kadrovskim štipendijam, 368 je štipendij iz Titovega sklada, 517 pa ostalih štipendij, kot so Kraigherjeva, Kidričeva, štipendije iz mednarodnih obveznosti.

V čem je novost novega družbenega dogovora o štipendijski politiki v Sloveniji in ali je ta novost hkrati tudi prednost?

Namen dograjevanja štipendijske politike je, da postane v vseh svojih oblikah pomemben instrument celotne kadrovske politike, celotnega načrtovanja. Želimo, da bodo vzgojnoizobraževalne organizacije enako dostopne vsem mladim. Zato je treba ustvariti pogoje, ki bodo presegli socialne razlike med šolajočo se mladino.

Novi sporazum je boljši od starega, ker pri določanju višine štipendije upošteva oddaljenost štipendista od kraja študija. Nekaj točk za oddaljenost dijakov in študentov pomeni tudi višjo štipendijo iz združenih sredstev.

Temelj vse nadaljnje poti štipendiranja pa je, da štipendijska politika temelji na kadrovskih štipendijah, ki jih

podeljujejo v skladu s potrebami združenega dela, kar se seveda ujema s prehodom na usmerjeno izobraževanje. Kadrovske štipendiste so nagrajeni po točkovni lestvici ocen, torej po uspehu. Poleg tega lahko dobijo še dodatek za deficitarnost nekaterih poklicev. Doslej je bilo to zdravstvo, pedagoški in tehnični poklici, katerih deficit je bilo čutiti predvsem na periferiji. Sedaj presoja deficitarnost tega ali onega poklica strokovnjaki in družbenopolitični dejavniki po posameznih občinah, ki so za to odgovorni.

Kako pa je z nagrajevanje za hitrost študija; ali je ob prehodu na sprotni študij še upravičeno?

S tem prehodom pred tremi leti je nagrajevanje za hitrost študija ukinjeno. Toda noben organ ni sprejel dopolnila k samoupravnemu sporazumu, da bi to uzakonil in tako je 90 odstotkov delovnih organizacij izplačevalo študentom dodatek za hitrost študija. Tak dodatek je študentu lahko prinesel od 100 do 250 točk, in če smo tem točkam prišteli še točke za dosežen učni uspeh, je bila vsota višja od možnih točk, ki so določale najvišjo štipendijo po sporazumu. Seveda takrat nihče ni pričakoval, da se bo dopolnjevanje sporazuma vleklo cela štiri leta.

Kdo je upravičen do prejemanja razlike h kadrovski štipendiji?

Upravičenci so tisti štipendisti s kadrovskimi štipendijami, ki izhajajo iz socialno šibkih družin, torej tistih, kjer pripada družinskemu članu manj kot 4430 din dohodka.

So še novosti v zvezi s prehodom na usmerjeno izobraževanje?

Pri tem je treba štipendijski politiki nameniti še posebno pozornost. Doseči je treba, da se učne pogodbe spremenijo v štipendijska razmerja. V Zvezi socialistične mladine Slovenije se zavzemamo, da se število kadrovskih štipendij ne zmanjšuje, kajti štipendije iz združenih sredstev so samo prehodnega značaja. Pri razpisu kadrovskih štipendij smo namreč že začutili upad. Marsikje stiskajo zaradi stabilizacije. Prvih letnikov nečejo štipendirati. Toda tega ne smemo dopustiti. Začeli smo z akcijami po občinah in na pritisk občinskih konferenc mladine že dosegli izboljšane rezultate pri zbiranju kadrovskih štipendij.

In kako bi ocenili življenje štipendistov, srednješolcev in študentov v tem trenutku?

Študent porabi približno 4000 din mesečno. Povpreč-

na ocena študentov je 7,9 in glede na to večina prejema 3000 din štipendije. Ostalo morajo prispevati starši ali pa si študentje sami pomagajo z delom prek študentskega servisa. Poudariti je treba to, da ni namen štipendij, da bi štipendista v celoti vzdrževala, pač pa je to samo družbeni prispevek, da nekdo sploh lahko študira. Prižadevamo pa si, da bi študentom zagotovili čim boljše pogoje študentskega življenja, torej študijske pogoje. Temelj srednjeročnega plana je gradnja domov za študente in srednješolce, da ne bo nepotrebnega izkoriščanja pri privatnikih, ki oddajajo svoje podnajemniške sobe za pretirano visoke cene.

Z novim sporazumom in valorizacijo štipendij so se pokazale nove ugodnosti tudi za srednješolce, saj so se jim štipendije povišale kar za 40 odstotkov. Ne moremo pa mimo problematike dijaških domov in njihove nezasedenosti zaradi previsokih oskrbovalnin. Videli bomo, kaj se da storiti v zvezi s tem.

Slišati je bilo o brezposelnosti študentov z diplomami v rokah. Bo sedaj kaj drugače?

V organizacijah združenega dela so uvedli zaostrene pogoje zaposlovanja in diplomantov velikokrat niso zaposlili, čeprav so jih med študijem štipendirali. To niti ni moralno za tistega, ki je vse svoje moči potrošil za študij, da bi dosegel stroko in si končno z delom zagotovil boljše življenje, niti ni koristno za organizacijo združenega dela, ki je dala sredstva za izobraževanje kadra. Prihajalo je tudi do tako imenovane kraje kadrov, do sprejemanja drugih strokovnjakov ali do štipendiranja študentov višjih letnikov, ki so že zagotavljali svoj uspeh.

Fakultete doslej niso imele možnosti vpliva na zaposlovanje. Odslej bo treba več povezovanja šol z delovnimi organizacijami. Velikega pomena pa bo tudi oblikovanje klubov štipendistov, ki naj se povežejo z ZSMS v ozdih in tako sproti spoznavajo problematiko in življenje delovne organizacije.

»Težav je veliko, toda skupaj z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami in oblikovalci štipendijske politike jih bomo lahko premostili. Najpomembnejša v tem trenutku je natančna analiza potrebnih kadrov in socialnega položaja študentov po občinah, če hočemo rešiti najbolj ogrožene učence in študente. To pa je naš cilj. Želimo, da ima vsak, ki je sposoben, odprto pot do vrha, do najvišjega izrazbenega nivoja,« je še poudarila Zdenka Jošt.

Živa Drole

Še vedno prizadevna

Ž. D.

Stanovanja, stanovanja

Znano je, da se organizacija ZZB NOV v Izoli bojuje skupaj z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami že tri desetletja in nekaj več za to, da bi vendarle dokončno rešili mnogo problemov svojih članov, še posebno pa stanovanjske probleme. Tovariš Viktor Zajc, predsednik občinskega odbora ZZB NOV v Izoli, se je rad odzval mojemu vabilu in mi odgovoril na nekatera vprašanja v zvezi z zagato, ki tare prekatere borce in invalide že nekaj let.

– Kako je s stanovanji v vaši občini?

»Vprašanje ustreznih stanovanj za naše člane je na žalost še danes, 35 let po vojni, pereč problem. Žal, moram povedati tudi to, da je ta problematika še vedno preveč prepuščena v reševanje le naši organizaciji. Pristojni organi in službe pa ne ukrepejo vsega, kar je v njihovi pristojnosti, da bi probleme čim prej rešili. Zadevo želim osvetliti z več strani zato, da bo z njo seznanjena vsa naša slovenska socialistična družbena skupnost in da bodo vsi odgovorni zvedeli, da to ni le naša stvar in naša skrb, ampak je to stvar širše družbene skupnosti.«

– Kako deluje vaša komisija za stanovanjska vprašanja?

»Ta komisija, posebej še njen predsednik in tajnik opravljata vse delo in naloge prostovoljno. Vsi vemo, da je to zelo nevhvaležno delo in opravljanje takšnih nalog ni enostavno. Člani te komisije se ukvarjajo z zelo mučnimi pogovori s prizadetimi, z ogledi stanovanj, pomagajo pri izselitvah, skrbijo za popravila stanovanj, dogovarjajo se z delovnimi organizacijami zaradi morebitne udeležbe pri kritju stroškov za popravila in za nakup stanovanj in podobno. Večina teh opravil ne sodi v pristojnost komisije. Po statutarjem sklepu pa stanovanjska komisija pri NOV niti ni previdena.«

– Kako dobivate denar za reševanje teh problemov?

»To je zadeva zase. Ni prav, da moramo v imenu organizacije prositi za vsak dinar, ki ga potrebujemo za reditev stanovanj borcem. Mār ni to obsojanja vredno? Ali je prav, da imamo še danes, toliko let po vojni, borce, ki še niso mogli dobiti

ustreznega in zdravega stanovanja? Vem, da so objektivne težave, a mnogo je tudi subjektivnih činiteljev. Z malo več prizadevanja odgovornih bi bilo gotovo rešljivo tudi to vprašanje.«

– Kaj menite in predlagate v zvezi s tem?

»Prav bi bilo, da bi samoupravna institucija in organizacije, ki gospodarijo s stanovanjskim skladom, iskale nove, ustrežnejše poti za zagotovitev – včasih minimalnih sredstev, ki bi zadostovale za primerno ureditev stanovanja. Vprašujem se, kako naj dopovemo upravičenemu prosilcu, da »še ni zanj« primerne stanovanja? Kako naj verjame, da še po petintridesetih letih nima te možnosti. Mislim, da naša družba ne bi smela dopustiti kaj takega po toliko letih! Zato predlagam boljše in tesnejše sodelovanje z našo organizacijo. Ne gre le za to, kar nam nekateri očitajo, da so bile storjene nekatere napake pri dodeljevanju stanovanj in kreditov za popravila stanovanj, ampak moramo končno odločno preiti od besed k dejanjem in se resno lotiti reševanja še preostalih problemov.

Nihče naj ne misli da naša organizacija lahko te probleme reši. Borčevska organizacija nima sredstev za te namene, le sodeluje, svetuje, predlaga in s tem pomaga pri delu strokovnih služb.«

– Pretežno sva se ustavila pri pogojih, v kakršnih delujete. Zanima nas še dejansko stanje te problematike.

»Za predočitev stanja in tudi vzrokov bom navedel nekaj podatkov, ki zgovorno pričajo o tem, kako resna je še stanovanjska problematika naših borcev.

Na območju izolske občine živi 1.020 borcev. To je skoraj 10 odstotka vsega prebivalstva. Zanimiv je podatek, da je od vseh še živčih borcev:

- iz območja Izole le 100,
- iz drugih občin SR Slovenije se jih je priselilo 730,
- iz drugih republik SFRJ jih je 140 in

– iz drugih držav, predvsem iz bližnjega zamejstva, jih je 50. Razlogi za takšno priseljevanje so znani. Največ se jih je priselilo zaradi blažje klime in zaradi obolenosti. Večina se jih je vselila v

stara stanovanja, ki danes ne ustrezajo več osnovnim zahtevam.

Trenutno imamo pri naši organizaciji sedemdeset vlog za rešitev stanovanjskega vprašanja borcev, ki živijo v naši občini, in sicer:

- za nova stanovanja 28,
- za adaptacijo 36,
- za kredit za novogradnjo 6 in za adaptacijo zasebnih stanovanj 4.

Verjamem, da niso vse zahteve po stanovanjih vedno in popolnoma upravičene, vendar z gotovostjo trdim, da je od 28 primerov 15 takih, ki zahtevajo nujno in čimprejšnjo rešitev. Prosilcev za popravila stanovanja je več kot 36. Toliko je le tistih, ki redno obnavljajo prošnje, medtem ko so ostali, ki jih nisem upošteval, vložili prošnjo že pred leti, a je niso obnovili. Če bomo lahko hitro rešili tiste najnujnejše primere, bomo z vsemi ostalimi urejevali ta problem tako, da bodo preuredili ali zamenjali stanovanja.

Prav gotovo je zanimiv tale podatek. Konec leta 1978 (poročilo republiškega odbora ZZB NOV Slovenije) je bilo v naši republiki 1.125 nerešenih stanovanjskih problemov bivših borcev. To je približno 18 na vsako občino. V naši najmanjši občini v Sloveniji, v kateri je najnižja akumulacija in če odštejemo prosilce za kredit za novogradnjo, je bilo še nerešenih 78 primerov, kar pomeni, da jih je bilo štirikrat več kot v drugih slovenskih občinah v več občinah v SR Sloveniji sploh nimajo več nerešenih tovrstnih problemov.«

– Kako je bilo s sredstvi za reševanje teh problemov?

»Po podatkih republiškega komiteja za vprašanja borcev je bilo v treh letih porabljenih nad 160.000.000 dinarjev za te namene in je bilo rešenih s tem denarjem v SRS 3.800 primerov. V Izoli je bilo v zadnjih (preteklih) dveh letih za te namene 1.920.000 dinarjev, in smo rešili s temi sredstvi 17 primerov, pri čemer je šlo le za manjša popravila.«

Po podatkih samoupravne stanovanjske skupnosti v Izoli je bilo načrtovano za leto 1980 1.783.000 dinarjev za to, da bi s temi sredstvi opravili manjše adaptacije 7 članom in odobrili posojilo 4 članom, in vsakemu po 30.000 dinarjev.

Poraba sredstev je bila dejansko za 33 odstotkov višja, zato smo lahko rešili le nekaj problemov (14).«

– Kaj pravite k temu?

»S takšno politiko zagotavljanja sredstev ne bomo nikoli rešili stanovanjskih problemov borcev pri nas zato, ker bodo mnogi prej umrli. Vedeti je treba, da je povprečna starost teh borcev nad 65 let in da je večina slabega zdravja zaradi posledic vojne.«

– Kaj pa združeno delo? Delovne organizacije?

»Od zbranih sredstev, ki jih daje združeno delo v višini 1,4 odstotka izplačanih osebnih dohodkov, se odvaja 10 odstotkov v sklad za stanovanja za člane ZZB NOV (to je približno 900.000 din letno), vsa druga sredstva gredo za izgradnjo stanovanj za mlade oziroma za tiste, ki imajo nizke osebne dohodke. Med tiste z nizkimi osebnimi dogodki spadajo tudi mnogi borci, saj jih veliko prejema le zagotovljeno minimalno borčevsko pokojnino ali pa zaradi izredno nizkih prejemkov (osebnih dohodkov) dobivajo priznvalnino, in takih je v Izoli 60!«

– Kako je bilo v Izoli z dodeljevanjem stanovanj?

»Navedi moram nekatere podatke, ki jasno kažejo na nelogičen odnos do reševanja stanovanjskih vprašanj borcev v Izoli v primerjavi z drugimi občinami v SR Sloveniji.

Od leta 1973 do leta 1980 je bilo od vseh na novo zgrajenih stanovanj v SRS, iz sredstev družbene pomoči, dodeljenih 52 odstotkov družinam z nizkimi osebnimi dohodki, 25 odstotkov mladim družinam, a udeležencem NOV in vojaškim vojnim invalidom 23 odstotkov.

V Izoli je bilo v zadnjih treh letih dodeljeno 54 stanovanj, zgrajenih s sredstvi družbene pomoči. Od tega je bilo dodeljeno 50 stanovanj družinam z nizkimi osebnimi dohodki in mladim družinam, medtem ko so dobili v tem času udeleženci NOV le 4 (štiri!) stanovanja.

Vsekakor bi moralo biti to razmerje v naši občini drugačno že zaradi velikega šte-

vila nerešenih primerov stanovanjskih vprašanj za borce in zaradi velikega števila članov ZZB NOV v primerjavi s številom vseh prebivalcev oziroma vseh prosilcev za stanovanja.«

Viktor Zajc je še povedal, kako so uporabili sredstva, ki jih namensko zbirajo pri republiški skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja, in nakazal način reševanja nekaterih problemov. O tem so se že pogovarjali pri SPIZ SR Slovenije. »Resnica je tudi«, je poudaril Viktor, »da stanuje v starem delu mesta nad 90 odstotkov prosilcev za stanovanja oziroma za adaptacije. Stanovanjski pogoji so tu v mnogo primerih nemogoči in tudi adaptacije nesmiselne.«

– Koliko sredstev bi potrebovali za rešitev vseh problemov?

»Za nakup novih stanovanj (10 enosobnih in 5 garsonjer), za popravilo 36 stanovanj, za dodelitev kredita za 6 novogradenj bi potrebovali približno 30.000.000 dinarjev, seveda, če bi bile takšne cene, kakršne so trenutno.

Da pa bi zagotovili več sredstev za gradnjo in popravilo stanovanj, predlagam še tole, kar pa bi bilo potrebno še proučiti in se odločiti za tisto, kar je sprejemljivo:

● Odstotek sredstev, ki jih združujejo delovne organizacije v sklad za družbeno pomoč, naj bi se vsaj začasno povešal od sedanjih 10 odstotkov na 20 odstotkov.

● Sredstva, ki jih zbira Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja, naj v celoti uporabijo namensko za stanovanja upokojenih borcev, upokojencev, in sicer tudi tisti del, ki je bil sproščen v letu 1981 po dograditvi Doma upokojencev v Kopru.

● Delovne organizacije bi morale bolj sodelovati pri reševanju teh problemov borcev – svojih bivših sodelavcev, ki so prebili v delovnih organizacijah po 10, 15, 20 in več let. To naj bi bila neke vrste nagrada za minulo delo. Teh primerov je v Izoli sicer zelo malo.

● Mnogo bolj smelo bi morali prodajati stara stano-

vanja prosilcem zato, ker je to dober način zagotavljanja sredstev za nadaljnjo gradnjo in ni več skrbi za nadaljnje vzdrževanje stanovanja s sredstvi tega sklada. Določen odstotek teh sredstev pa bi določili (oziroma namenili) za reševanje vprašanj stanovanj za borce. Tudi med našimi člani so takšni, ki že nekaj let čakajo na odgovor na svojo prošnjo za odkup takšnega stanovanja.

Mislim, da sem dovolj povedal in prikazal, kako resno je to vprašanje, in ga moramo rešiti čim prej s skupnimi prizadevanji in s skupnimi močmi. Gre za to, da nam pomagajo tisti, ki to morejo. Verjamem, da bomo popravili (dohiteli), kar smo zamudili doslej.

Na koncu moram še povedati, da izolsko gospodarstvo v nobenem primeru ne

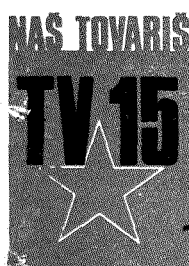
more samo rešiti problemov. Potrebna bo širša solidarnost vse slovenske družbe.

Zato upravičeno zahtevamo, da se sprejme amandma, katerega je predlagala skupščina občine Izola ob podpori vseh družbenopolitičnih organizacij v tej občini na predlog Druženega dogovora o skupnih osnovah za zagotavljanje in usklajevanje samoupravnih družbeno ekonomskih odnosov na področju stanovanjskega gospodarstva v SR Sloveniji, in sicer s tole vsebino:

V členu 9.3 se med navedbo virov sredstev za gradnjo stanovanj, namenjenih za reševanje stanovanjskih vprašanj borcev NOV ter kmetov borcev NOV, doda kot prva nova alinea: »Sredstva TOZD in delovnih skupnosti iz čistega dohodka, združena na podlagi samoupravnega sporazuma o temeljih plana Zveze stanovanjskih skupnosti Slovenije za obdobje 1981–1985.«

Verjamemo, da se bodo stvari premaknile tudi v Izoli na bolje in bomo čez leto lahko poročali, koliko od tega je bilo opravljenega in dokončno rešenega, čeprav vemo, da ne bo lahko in tudi ne bodo mogli rešiti vseh problemov hkrati. Toda bodo jih prav gotovo!

Bogomil Liliija

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik: DRAGO VRESNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektor-redaktor: KATJA HVALA; Tehnični urednik: SINE KOVIĆ ml.; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprava: MILAN SENICAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 320-486

Uprava in naročniški oddelk: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana

Letna naročnina 300 din, za inozemstvo 340 din, posamezna številka v prosti prodaji 6 din

Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov

Korekture in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35